

*Jubilejní vlčí vrh
Šedesátiletá Sofronka
Mezi stolovými horami
Na kus řeči se zvířaty
V zemi menší než Morava*

Hlavní sponzor
ročníku 2016

Vydává:

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

... VAŠE OBLÍBENÉ MÍSTO PRO ODPOČINEK I POUČENÍ

ROK PLNÝ VÝROČÍ

- 115. výročí vzniku spolku IRIS (1901)
- 90 let od založení plzeňské zoo, po Liberci druhé nejstarší v ČR (1926)
- 55. výročí otevření botanické zahrady (1961)
- 55 let od uzavření doudlevecké zoo pro antraxovou epidemii (1961)
- 35 let od sloučení obou zahrad v jednu a osamostatnění od Parku kultury a oddechu (PKO) (1981)
- 15 let od rekonstrukce specializované expozice Akva-tera na Palackého tř. (2001)
- 15 let od záchranu Lúftnerky od demolice a otevření prvních expozic statků z přelomu 19. a 20. století (2001)
- 10 let pravidelných sokolnických ukázek na letním amfiteátru (2006)

Dvojice červnových výstav připomněla 90. výročí zoo

Za historií druhé nejstarší zoologické zahrady v ČR – plzeňské zoo, která zahájila provoz v roce 1926 pod názvem IRIS, bylo možné po tří červnové týdny zavítat do mážhausu plzeňské radnice. Naopak její současnost se prezentovala celý měsíc ve Smetanových sadech před Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje.

Výstava v mážhausu přinesla na dvaceti panelech fotografický průřez devadesátiletou historií plzeňské zoo a ve vitrinách představila též sběratelské materiály, knihy a preparáty.

Výstava ve Smetanových sadech byla ryze fotografická a autorská. Rovněž na 20 panelech defilovaly portréty vzácných zvířat od amerického fotografa Joela Sartoreho známého z prestižního časopisu National Geographic. V Zoologické a botanické zahradě města Plzně je pořádán v červenci 2015. Nejvíce ho zde tehdy zaujaly kolekce žab, ptáků, malých a velkých savců.

Výstava z mážhausu byla přemístěna do pavilonu žiraf.

Foto Kateřina Misíková

(rd)

PĚT TISÍC TŘI STA GRATULANTŮ!

V den oslav 90. výročí založení plzeňské zoo – původně spolkové – v sobotu 3. září dorazilo do Zoologické a botanické zahrady města Plzně na 5 300 návštěvníků. Hlavní program v amfiteátru Lochotín začal ve 13 hodin a trval do 22 hodin. Indiány, tanečnice, šermíře a další kulturní vystoupení střídaly produkce hudebních skupin. Vrcholem byl koncert Kabát revivalu a Olympick revivalu. Indiánská vesnice z WestParku byla přístupná celé odpoledne, skupina historického šermu Český lev vystoupila třikrát, k dobré zábavě přítomných přispěla též taneční skupina Equet. Hned několikrát se během odpoledne představilo návštěvníkům hudební uskupení Repelent. Moderoval Petr Vejvoda.

Součástí oslavy byl křest knihy k 90. výročí zoo od Mgr. Martina Vobraby za přítomnosti představitelů patrona knihy – městského obvodu Plzeň 1 – v čele se starostou Mgr. Miroslavem Brabcem a vydavatele publikace Ing. Oty Rubnera.

Dárkem pro ředitele zoologické a botanické zahrady Ing. Jiřího Trávníčka byl dort ve tvaru krokodýla. Dopoledne se návštěvníci podívali do lvi ubikace, k velbloudům, medvědům i žirafám; zájemce vozila zahradou s komentářem průvodkyně koňská bryčka.

Na oslavy se přišla podívat i řada bývalých zaměstnanců zoo.

Foto Kateřina Misíková

(mv)

Krajiny mého srdce
Místo pro představivost a fantazii

JOSEF HART

Niva Mže je schována do podzimního oparu. Není tak hustý, aby v něm nebyly zřetelné skupiny stromů z pobřežních luk. Dodávají zdejší krajině zvláštní ráz. A je zárukou, že přežily léta scelování, meliorací a dalších technicko-hospodářských úprav pozemků ve prospěch zemědělské velkovýroby. Obraz jakoby malovaný tahy štětce impresionistického malíře začíná za Malesicemi a vrcholí za Městem Touškovem. Jiří Suchý kdysi napsal a nazpíval písničku s názvem Krajina posedlá tmou. Nevím sice, jak může být krajina posedlá tmou, ale začnu si ji broukat pokaždé (a také nevím proč), když se přede mnou objeví něco, co bych v těch místech nečekal. Když se mi krajina rázem zakousne do srdce i duše. A tak jsou pro mne takovou „krajinou posedlou tmou“, stráně nad silnicí pokračující z Města Touškova do Újezdu nade Mží. Otočené na jih jsou už od jara tak vyprahlé, že na nich neroste nic jiného než řídká tráva a odolné keře trnky a šípku. Když traktorista na zdejších lukách nabalíkuje seno, krátkozraký člověk nedohlédne od jednoho balíku k druhému. Tak malá je úroda. V mysli mi zdejší kraj na několika desítkách hektarů evokuje spoustu představ: prérí, scény z indiánek, westernů, hodně blíž k domovu krasových strání u Karlštejna. Není to paráda pár kilometrů od Plzně a takhle si vyrazit do světa, který řadový smrtelník ve skutečnosti nikdy nespátí?! Ještě, že nás stvořitel obdaroval představivostí a fantazií.

Navic v čase rudých třešní jich zde můžete ve zbytcích starých třešňovek beztestně sníst, co hrdlo ráčí. To všechno za zády druhého největšího českého města. Jenže jako by bylo toto místo plné anomálií. Plzeň je odsud malinká, schovaná v údolí, skoro nevykukuje ani její věž, jež převyšuje kopce... Prostě zvláštní krajina. Tak trochu opuštěná, miniaturní, upřímně řečeno, ani výjimečně krásná. Pro mne však krajina posedlá tmou.

KARLOVY VARY
TROPY MINULY

Kalendářní léto začíná 1. června a končí 31. srpna. Astronomické je ohraničeno 21. červnem a 21. zářím. Kalendářní léto mělo velmi teplý závěr. Tropický. Poslední srpnový víkend byl jeden z nejhezčích za celé prázdniny. V jihočeském Husinci bylo např. v sobotu 27. 8. pro ten den rekordních 32,1 °C. I většina nedělních teplotních rekordů pocházela z jihozápadu republiky. Tropické dny s několika rekordy ovládly i závěr první a začátek druhé zářijové dekády.

Jako celek bylo letošní kalendářní léto o 2,8 °C chladnější než extrémně horké a suché loňské. Jenže oproti průměru let 1961 až 1990 o 2,1 °C teplejší. Průměrná teplota v červnu až srpnu byla 18,6 °C.

Počet tropických dnů byl oproti loňsku podstatně menší. Karlovy Vary neměly den, kdy dosáhne teplota alespoň 30 °C, ani jeden!

Srážek spadlo o 30 procent více než je dlouhodobý průměr. Jenže nerovnoměrně a hlavně v bouřkách, tedy v krátkých a intenzivních lijácích.

(zh)

CITÁT TOHOTO ČÍSLA:

Z jediného stromu lze udělat milion zá-palek, jedinou zápalkou lze zničit milion stromů.

Georg Christoph Lichtenberg (1742-1799)
německý vědec a literát

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Erbovní pták plzeňské zoo – plameňák chilský. V roce 1998 se zde podařilo umělé odchovat, první v ČR, jeho mláďata. Na počest události se dostal do loga Zoologické a botanické zahrady a je v něm dosud. Nahradiť také druh z ptačí říše – sovice sněžní.

Foto Kateřina Misíková

Hudební léto mezi zvířaty

Jako první vystoupili první červencové pondělí Jakub Kořínek a Kateřina Misíková. Tito muzikanti spolu koncertují již přes deset let. Jejich tvorba je autorská i převzatá od blues, přes šanson, folk až po známé zahraniční hity v akustické podobě.

O týden později potěšila návštěvníky skupina Perníková chaloupka. Toto těleso snad není v Plzni ani třeba představovat. Partička bezvadných lidí, kteří si na podiu užívají svoji folkovou tvorbu, rozhodně stojí za poslech.

Foto Kateřina Misíková

V polovině měsíce zavítal do plzeňské zoologické a botanické zahrady znovu soubor IYASA ze Zimbabwe. Strhující a emotivní vystoupení černošských tanečníků proběhlo za doprovodu tradičního zvuku bubnů. Umělce v Plzni obvykle pronásleduje déšť, ale letos jim bylo přes mokrý prázdninový počasí nakloněno. (mv)

Na první promítání environmentálních filmů v lochotínském amfiteátru v novém školním roce přišlo na 700 malých diváků

AMFITEÁTR PATŘÍ VELKÝM I MALÝM DIVÁKŮM

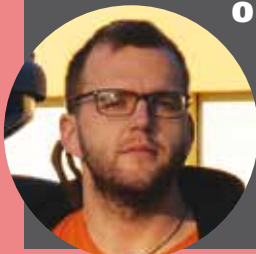
Již přes rok slouží veřejnosti zrekonstruovaný lochotínský amfiteátr. Jeho slavnostní otevření se konalo 2. června 2016. Je až neuvěřitelné, co se na něm za 15 měsíců uskutečnilo různorodých akcí a jak mnohostranně je využíván.

Od dubna do října se v něm odehrávají sokolnické ukázky. Na amfiteátru se konalo pravidelné podzimní setkání kmotrů, stejně tak jako tradiční květnové MAY DAY pro ochranu přírody. Na lavičky opakovaně usedly děti z plzeňských základních i mateřských škol, aby shlédly na velkoformátové obrazovce nové environmentální filmy. Zazněl zde i školní muzikál Noc na Karlštejně v podání malých ochotníků z Nezvěstic. Škoda, že letošní červnové představení původního muzikálu Snad to není láska, premiérově pod širým nebem, muselo být zrušeno pro nepřízeň počasí. A v náhradním zářijovém termínu se nemohlo uskutečnit pro hospitalizaci dirigenta orchestru. Bylo by se na něj přišlo podívat téměř 800 dětí. Přesně tolik se jich se svými učiteli přihlásilo na v tomto školním roce první promítání environmentálních filmů. V premiéře shlédly snímek Podvodní svět představující mořskou i sladkovodní přírodu.

V březnu 2016 rozbíhal amfiteátr Festival světla. Dvakrát se zde již uskutečnily Noc s operou, Majáles, Metalfest, Radiofest. Tradiční letní kino běží pod názvem Filmové noci. Letos je zpestřila multizánrová akce Mamma Mia Live!. Zcela zaplněný byl amfiteátr například při koncertu LUCIE 2016. (v-h)

Foto Klára Stuchlová

Terarista plzeňské zoo Jan Dohnal, duše projektu na záchranu zmije Latifovy, o své druhé expedici:

Právě jste se vrátil z letošní mise na záchranu vzácné íránské zmije Latifovy. Jak byste ji pár větami zhodnotil?

Letošní cesta měla především edukační cíl – byla zaměřena na osvětu mezi turisty, pastevci ovcí a obyvateli v okolí údolí Lar. Z ekonomických a organizačních důvodů jsem se na místo vydal po vlastní ose. Bohužel auto bylo přes měsíc nepojízdné, což na místě celému týmu dobrovolníků komplikovalo práci. Přesto jsme předsevzetí a plány splnili. Pokročili jsme v monitoringu výskytu zmije Latifovy i dalších hadů. (rd)

Foto Martin Vobruba

Šedesátiletá Sofronka

Arboretum Sofronka na severozápadním okraji Plzně poblíž soustavy boleveckých rybníků bylo založeno v roce 1956 jako pobočka Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti v Praze-Zbraslavi. Jeho tvůrci Ing. Karlu Kaňákovi, CSc., se podařilo během několika málo let na ploše 22 ha vybudovat uznávané vědecké pracoviště pro výzkum borovic z celého světa. Na vrcholu jeho slávy zde rostl tento strom ve více než 60 druzích a v desítkách proveniencí a Sofronka byla jednou z největších sbírek rodu borovice na euroasijském kontinentu.

Po roce 1990 a zejména po odchodu jeho duchovního otce do důchodu ztrácelo výzkumné pracoviště na významu. Na podzim 2009 bylo zrušeno a areál byl předán Správě veřejného statku města Plzně. Ještě před tím o něj měla zájem Zoologická a botanická zahrada města Plzně.

Nový provozovatel začal Arboretum přetvářet na přírodní centrum ekologické výchovy a lesní pedagogiky. Vybudoval zde naučné stezky, zřídil daňčí minioboru. Posledním jeho počinem, právě v jubilejním roce, je založení parčíku na ploše přibližně jednoho tisíce metrů čtverečních. Bude symbolizovat plzeňský soutok čtyř řek.

Zlatou éru arboreta Sofronka a vědecký přínos jeho zakladatele Ing. Karla Kaňáka, CSc., (1922–2007) připomíná v současnosti 16 druhů borovic úspěšně adaptovaných na zdejší podmínky. Dalších 14 druhů přežilo v jednom nebo několika málo exemplářích. (zh)

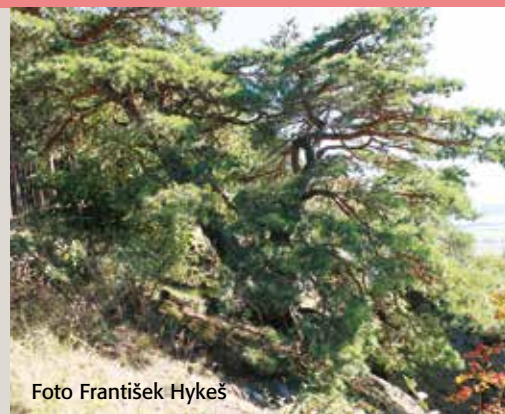

Foto František Hykeš

Borovice lesní je velice variabilní druh. V dobrých podmínkách dokáže vyrůst ve statný strom, na neúrodných půdách roste pomalu a kmeny jsou slabé, na skalách má spíše křovitou formu.

Foto Ivana Jandová

Kornatické nahlédnutí do lesa

Den s Lesy ČR, to je velká výkladní skříň do činnosti tohoto státního podniku a lidí, kteří se o naše lesy starají. Nejinak tomu bylo při tradičním červnovém setkání s veřejností pořádaném Lesní správou Přeštice, letos v Kornaticích. Dopolední program patřil především školákům. Některé tváře přítomných lesníků jim nebyly neznámé; setkali se s nimi již ve škole nebo přímo v lese při lesní pedagogice. Jako např. s Ing. Pavlem Šeflem, jedním z nejlepších odborníků v tomto oboru v regionu. Odpoledne přicházeli především rodiče s dětmi. Zatímco maminky doprovázely ratolesti u různých soutěží, otcové s uznáním obdivovali přesnou práci řidiče těžebního stroje při řezání klad.

K práci lesníků patří vedle pěstební a těžební činnosti samozřejmě také péče o zvěř. Nechyběla proto malá výstavka trofejí a vycpanin drobných zvířat, která v lesích žijí. Poslechnout si jejich hlasy, nebo naopak myslivecké vábení na různé druhy vábniček, to si nenechal v Kornaticích ujít žádný z návštěvníků.

(hy)

Co všechno zoologická a botanická zahrada nabízí

Na plzeňském festivalu volného času, který se uskutečnil koncem května v parku za obchodním domem Plaza, mělo svůj stánek rovněž Environmentální centrum Lůftnerka. Dopoledne prvního dne bylo vyhrazeno mateřským a základním školám, páteční odpoledne a sobota bylo určeno široké veřejnosti. Rodiče s dětmi se na akci seznámili s pestrou nabídkou kroužků, táborů a dalších volnočasových aktivit. Kdo chtěl, mohl si na místě mnoho činností přímo vyzkoušet. Příjemným bonusem byla festivalová hra „Tržiště volného času“. Za splnění úkolu nebo hry u jednotlivých stánků získal každý návštěvník festivalové penízky, které si na festivalovém tržišti vyměnil za hodnotné ceny.

Stánek Zoologické a botanické zahrady města Plzně a Sdružení IRIS informoval o škále akcí pro veřejnost, které se v areálu zahrady celoročně pořádají a také o táborech, kroužcích a dalších aktivitách pro děti. Kromě získání festivalových penízků jim zde byla odměnou možnost pohladit si mládě krajty královské.

(s-r)

Po třešních jablka?

Josef Hart

Rty zbarvené od lesních jahod, třešní rostoucích podél silnic, od malin, borůvek a na konci léta od ostružin. Takové byly dětské pusy naší generace. Ty dnešní konzumují vesměs jiné ovoce, povětšinou z dovozu. Do lesa se už moc nechodí i na vesnici se už žije jinak. Třešňovky zestály, přestaly pro ně být česáči, a tak většina z nich je vykácená. Pár třešní u vedlejších silnic se ještě najde. Když se urodí, je pod nimi na zemi červeno. Kdo by třešničky trhal? Jsou plné zplodin z výfukových plynů a který z dnešních kluků při žalostné fyzické kondici mladé generace dokáže vylézt do vysoké koruny? To za našich dětských let si majitelé museli stromy setsakra hlídat. Jinak jsme jim je otrhali ještě dříve, než stačila úroda pořádně dozrát.

Na zem bez užítu ovšem začínají padat stále častěji i jablka v jablonových alejích. Ani o ně nemá nikdo zájem. Dříve byly vítaným přívýdkem pro určité skupiny lidí, ale dnes už přestávají být zajímavé i pro ně. Setřást, sesbírat, odvézt do výkupu. Mnoho práce za málo peněz. A tak má z plodů užitek jen zvěř. Při současných zimách to může být pro různé druhy opeřenců potrava až do předjaří.

Při každoročním pohledu na spousty jablek, válejících se v silničních příkopech, nemůže napadnout otázka: A má vůbec cenu za tohoto unisono nezájmu o plody této země vysazovat nové ovocné stromy? K tomu ještě tradičních odrůd, které se nikdy nevyrovnavají naleštěným kouskům ze supermarketů! Jsem přesvědčen, že ano. Jako se vrací obliba českých potravin a krajových specialit, vrátí se i úcta k tomu, co se bude rodit na stromech vysázených podél cest, na mezích a dalších veřejných místech. A protože žádný ovocný strom nezarodí hned po výsadbě, věřím, že až budou v plné plodnosti, nebude končit jejich úroda na zemi pod nimi, ale ve školních jídelnách, v moštárnách a dalších lokálních zpracovnaích ovoce.

Za odměnu dvoudenní poznávání Plzeňska

Dvěma červnovými tematickými školními výlety skončila jarní část ekologicko-osvětového projektu Města Strakonice Putování dramatickou krajinou 2016, která je součástí šestiletého cyklu ZAHRADOU POZNÁNÍ 2013 – 2018. Čtyřmi vítěznými třídními kolektivy internetové soutěže pro regiony Strakonicka, Blatenska a Vodňanska se staly ZŠ Čelakovského Strakonice, ZŠ Komenského Blatná, ZŠ Volyně a ZŠ Alešova Vodňany. Proč je dvoudenní zájezd zavedl právě na Plzeňsko? Poněvadž s Plzní jsou spjata dvě nejvýznamnější jména české dramatické tvorby – Josef Kajetán Tyl a Josef Skupa.

Výpravy za poznáním pro celkem 80 žáků od 6. do 9. tříd započaly pohádkově: Na vyhlídkové plošině kaolínového dolu Kaznějov. Rozlehlý těžební prostor, připomínající barevnou terasovou poušť s tyrkysovou lagunou, není jen zdrojem nejkvalitnějšího českého kaolínu pro keramické, papírenské a stavební účely. Zdeňku Troškoví poskytl dokonalé exteriéry pro natáčení výlečných scén v druhém dílu pohádky Princezna ze mlejna. Dalšími zastávkami byly barokní klenot severního Plzeňska zámek Manětín, nejmenší evropské město Rabštejn nad Střelou s asi 20 stálými obyvateli, poutní areál v Mariánské Týnici a Hromnické nebo též Červené jezírko. To je technickou a přírodní památkou evropského významu. Kyselost vody kolem 2,2 pH v ní neumožňuje žádný život. Všudypřítomná černá vitriolová břídllice se dříve používala k výrobě české dýmavé kyseliny sírové.

V krajském městě směřovaly kroky žáků vítězných tříd nejdříve do Muzea loutek. Seznámili se zde nejen s životem strakonického rodáka, tvůrce postavček Spejbla a Hurvínka Josefem Skupou, ale i s ukázkami různých divadelních forem. V praktické části muzea si vyzkoušeli loutky všech tvarů a velikostí a sehráli s nimi improvizované představení. To bylo fotografií do facebooku!

První den, začínající v kaolínovém dolu využívajícím přírodní surovinu starou přes 350 milionů let, skončil v Západočeském muzeu – stylově ve stejném geologickém období. Výstava Nelitostný pravěk, od čtvrtohor až do prvohor, rozhodně nebyla žádnou klidnou procházkou.

Druhý den začal hodně netradičně – návštěvou plzeňského ústředního hřbitova. U hrobu Josefa Skupy s klečícím Hurvínkem vytesaným na kameném náhrobku všichni tiše postáli a nechyběla ani malá kytička pro vzpomínku... Výletníci nepřešli bez povšimnutí ani sousední šumavsky laděný hrob spisovatele Karla Klostermanna. Svůj život sice dožil ve Štětku na Strakonicku, ale pohřben byl v Plzni, kde prožil většinu života.

Nekonečný svět vesmíru a technických zázraků představila výletníkům expozice v 3D planetáriu plzeňské Techmánie. Při průjezdu městem se před nimi několikrát objevila honosná budova Divadla J. K. Tyla. Významný český dramatik, tvůrce nesmrtelné báčorky Strakonický dudák, v Plzni zemřel a je zde také na Mikulášském hřbitově pochován.

Závěr výletu na Plzeňsko patřil návštěvě DinoParku a zoologické a botanické zahrady, s níž Město Strakonice dlouhodobě spolupracuje právě v rámci ekologické výchovy.

Ing. Miroslav Šobr

Malá zebra, další mládě kuandu, druhá vydra, premiéra u lemurů, tučňáci a labutě

Foto Kateřina Misíková

▲ Před koncem června přišlo na svět další mládě kuandu obecných. Chov se v Plzni daří a potomci chovného páru postupně obohacují další zoo. Počtem pěti odchovů je plzeňská zoo nejúspěšnějším chovatelem tohoto zvířete v ČR. Podívat se na něj můžete v amazonském pavilonu, kde žije spolu s drápkatými opicemi, mirikinami a dalšími druhy.

► V červnu přicestoval do Plzně ze záchranné stanice v Pavlově roční sameček vydry říční Bonifác. V expozici Česká řeka žije v sousedství vydrů samičky Lucie.

► Dvojice zajímavých mláďat je k vidění u lemurů v pavilonu přírody Madagaskaru. U lemurů rudobříchých jde o druhého potomka, u lemurů černých se jedná o premiéru.

▼ Kontaktní expozice Mokřý svět na statku Lüftnerka je určena především dětským návštěvníkům. Umožňuje prohlédnout si ryby zblízka, případně pokusit se je chytit.

Foto IRIS Miroslav Volf

Foto Kateřina Misíková

▲ Samička zebry se narodila počátkem července klisně Cuanze. Zajímavostí je, že před jejím narozením došlo k výměně hřebce, takže není potomkem současného samce Keyese. Stádo zebry Chapmanovy, jednoho z poddruhů zebry stepní, je v plzeňské zoo tak nyní pětičlenné.

Foto IRIS Miroslav Volf

◀ Novým obyvatelům jezírka, které patří především tučňákům Humboldtovým, je párek labutí černokrkých. Jsou nejmenším zástupcem rodu labuť. Jejich domovem je Jižní Amerika. Rod labuť čítá sedm druhů, u nás se vyskytují tři: labuť malá, velká a zpěvná. Volně v naší přírodě začaly žít až po roce 1945.

(mv-rd)

Nové listy z Roku botaniky

V rámci Roku botaniky 2016 byly 22. srpna slavnostně otevřeny a představeny návštěvníkům a zástupcům médií další dvě nové botanické expozice. Okénko do soukromí rostlin je umístěno u pavilonu nosorožců. Zaměřuje se zejména na tři kapitoly ze života rostlin – jak cestují, rozmnožují se a jak hledají živiny. Na příkladech jsou zde vidět jejich různé vztahy k okolí nebo k jiným organismům – parazitismus, symbióza, masožravost. Velice zajímavé je, jak rostliny „cestují“. Někdy pomocí vody, jindy větru nebo přichycené na částech těl živočichů. Nalezneme zde ukázky samo – cizosprašnosti, jednodomých a dvoudomých rostlin. A také, kdo všechno může být opylovačem.

Díčí expozice na více místech zahrady pod souhrnným názvem Rostliny v životě člověka představují především rostliny poskytující člověku užitek i jejich divoké předky. Také ale rostliny jedovaté, z nichž ovšem některé patří mezi významné léčivky. Více najdete v rubrice V království rostlin na straně 16. (vo)

Foto
Kateřina
Misíková

Radní Plzeňského kraje Mgr. J. Šobr (vpravo) a ředitel zahrady Ing. J. Trávníček připíjejí na zdraví mladého zubra.

Jubilejní vlčí vrh

Letošní květnový vrh plzeňské smečky vlků evropských byl jubilejní – desátý od obnovení chovu těchto zvířat v roce 1998. Rodiči jsou sedmiletá fena Fiona, sama odchovaná v Plzni, a pes z pražské zoo.

Kmotrem vlčat se stal 13. července náměstek plzeňského primátora Ing. Pavel Kotas (na snímku vpravo). Pro samičky vybral jména Isabela a Inesis a pro samečky Ikar a Láson.

Vlci byli v plzeňské zoo chováni ve 40. až 60. letech minulého století. Nejprve v historické zahradě v Doudlevcích, na Lochotíně nejdříve v místech dnešní restaurace Kiboko. Přírodní výběh pro vlky v severozápadní části zoo nad výběhem medvědů byl otevřen v roce 1999.

(vo)

Foto Kateřina Misíková

Spolu s teraristou
Zdeňkem Břízou.

Želva za hliník

Letos si za sběr hliníku organizovaného časopisem IRIS každoročně na počest Dne Země pokřtily zvířátko a staly se jeho čestným kmotrem děti z 91. mateřské školy v Plzni. Vybraly si želvu vroubenou a daly jí jméno Sunny – Sluníčko, „To proto,“ vysvětluje organizátorka sběru učitelka Bc. Iveta Burešová, „že naše škola má sluníčko ve znaku. Jejích křtu se zúčastnila celá jedna třída. Děti si mohly želvičku prohlédnout zblízka, pohlédit si ji, vyfotit se s ní. Je to zvláštní pocit mít svoje zvířátko. Je to velká pocta, jsme na to pyšní a vážíme si toho. Ve sběru hliníku budeme rádi pokračovat i nadále, je to opravdu velice přínosná akce,“ svěřila se učitelka.

(rd)

Foto Iveta Burešová

Osmý plzeňský zubřík

Poté, co přišlo na svět v plzeňské zoo letošní mládě zubra (9. 5.), je poprvé stádo těchto vzácných zvířat – téměř již vyhynulých – pětihlavé.

Kmotrem malého zubra se stal 21. června radní pro kulturu a neziskové organizace Plzeňského kraje Mgr. Jaroslav Šobr spolu se ZŠ Staňkov, kde byl před zvolením do funkce ředitelem. Pokřtili ho na Ontario. Přísná pravidla chovu určují, že jména všech plzeňských mláďat budou začínat na On.

Stádo v plzeňské zoo nyní tvoří dvě samice Cvarka (*3. 10. 1996 Zoopark Chomutov) a Radbuza-Mže (*19. 8. 2006) dovezená z Obory Radany. Bez zajímavosti jistě není, že jejím kmotrem je náměstek hejtmana Plzeňského kraje Jiří Struček.

Otce zubříka – chovného samce Arba (*15. 7. 2004 Zoo Amsterdam) – získala plzeňská zoo na počátku roku 2014 ze Zoo Praha. Ještě v tomtéž roce oplodnil mladší z kravek. Ta porodila v říjnu samičku, která dostala jméno Onia. Pokřtila ji hudební skupina Ez Livin.

První zubří v Plzni – Cvuk a Cvarka – se narodili v Podkrušnohorském zooparku Chomutov roku 1996; v roce 1997 se stali prvními obyvateli nové naučné stezky Vývoj přírody ve čtvrtohorách pod statkem Lüftnerka. Samec Cvuk byl roky vůbec nejmohutnějším zvířetem plzeňské zoo. První jejich mládě – samec Ondra, se narodilo roku 2000, druhé, pokřtěné Onyx, v květnu 2002. Jejich poslední potomek – v pořadí šestý – má v rodném listu rok 2008.

Pro zubry je veden Evropský záchovný program (EEP) a plemenná kniha, která byla vytvořena jako první v historii.

(mv)

Foto Kateřina Misíková

Mezi kmotry je též církevní představitel

Mons. Tomáš Holub (na snímku vpravo) je od dubna letošního roku v pořadí druhým plzeňským biskupem. V Den modliteb za péči o stvoření, který vyhlásil loni papež František, se stal v Zoologické a botanické zahradě města Plzně kmotrem holuba krvavého. Ten je jedním z nejvzácnějších v ní chovaných ptáků. K vidění je v Tropickém pavilonu – v expozici Talarak. Svě jméno získal podle zářivé červené skvrny uprostřed hrudníku, jež vypadá jako krvácející bodná rána. Na Filipínách, které jsou jeho domovem, patří mezi ohrožené živočišné druhy, neboť mu lidskou činností ubývá míst vhodných pro život.

(zh)

MOŽNÁ JSEM POSLEDNÍM ŽIJÍCÍM ČLEMEM...

Text a foto Martin Vobruba

JEDNOHO DNE NA PŘELOMU JARA A LÉTA ZAZVONIL V ZOO TELEFON. SYMPATICKÝ STARŠÍ MUŽSKÝ HLAS SE DOTAZOVAL, JESTLI MÁ ZAHRADA, I VZHLEDEM K LETOŠNÍMU VÝROČÍ, ZÁJEM O SVOJI HISTORII A SPOLKU IRIS, KTERÝ JI PŘED 90 LETY ZALOŽIL. ZA NĚKOLIK DNÍ NA TO JSEM UŽ ZAZVONIL NA BRANKU DOMKU V BŘEZINĚ NA ROKYCANSKU A SETKAL SE S PANEM KLEMENTEM REJŠKEM.

Pane Rejšku, jak vzpomínáte na spolek Iris a staurou plzeňskou doudleveckou zoologickou zahradu?

Byl jsem nejmladším členem spolku, moje průkazka, kterou věnuji plzeňské zoo, nesla číslo 66. Do spolku jsem vstoupil ve čtrnácti letech v roce 1952 a zažil i jeho konec v roce 1953. Možná jsem poslední žijící člen Irisu. Všichni ostatní kolegové byli tehdy dospělí. Živě si vzpomínám na likvidační valnou hromadu a projev posledního předsedy Sudy. Do zoo jsem nejprve chodil velmi často, každý víkend a pečoval jsem i o jedno zvíře.

Jaké to bylo zvíře a na jaká další si vzpomínáte?

Mým svěřencem byla Minerva. Šlo o černou kobylku, byl to poník a měla i copánky. Staral jsem se o ni a v tehdejší době bylo dokonce možné ji plavit v sousední řece Radbuze. Vybavují se mi také siamské kočky s kotaty, jezevec Puřta či vlčice Dáša, která měla rovněž vlčata. Matně si vzpomínám i na lamy či medvědy. Zajímavostí byla jistě stáj vytesaná v jeskyni.

Jaký byl váš další vztah k zoo?

Po zániku spolku Iris jsem už chodil do učiliště a na zahradu mi zbývalo stále méně času. Samozřejmě dnes ji sleduji díky sdě-

lovacím prostředkům a několikrát v životě jsem se setkal přes stále trvající zájem o přírodu s lidmi, kteří v ní pracovali nebo pro ni něco budovali či zařizovali. Velmi mě potěšilo, že pojem Iris díky časopisu a stejnojmennému současnému spolku stále žije. Sám jsem strávil v přírodě celý život, protože jsem působil jako lesák z povolání. Dodnes učím mysliveckou zoologii, a to již 53 let, jak na mysliveckých kurzech na Rokycansku, tak na Lesnickém učilišti v Březině. Jsem nositelem Vyznamenání za zásluhy o myslivost III., II. a I. stupně. Přeji zahradě další léta plná budování a hodně spokojených zvířat i návštěvníků.

Poznámka redakce: Tento rozhovor nás inspiroval k opakování výzvy – ozve se nám ještě nějaký žijící člen doudleveckého spolku Iris, či potomek činovníků a zaměstnanců zoo – pánů Pavlika, Lokajička, Čočka, Hájka, Sudy, Uchytla, paní Baslerové a dalších? Zn. Vzpomínky, redlie či fotografie vítány! Volejte M. Vobruba 378038303 nebo pište email na adresu vobruba@plzen.eu.

Akva-tera

KROKODÝLKOVÉ NA SVĚT NESPĚCHALI

LETOŠNÍ ODCHOV KROKODÝLŮ ČELNATÝCH VE SPECIALIZOVANÉ EXPOZICI AKVA-TERA BYL VE ZNAMENÍ DVOU JEDENÁCTEK. JEDENÁCTÉHO ČERVNA SE VYKLUBALI PRVNÍ JEDINCI Z VAJÍČEK A CELKOVÝ POČET MLÁDAT BYL JEDENÁCT.

„Devětadvacátého dubna,“ zavzpomíná vedoucí expozice Jiří Doxanský, „samice nakladla osmnáct vajec. Několik jsme jich ze snůšky odstranili pro poškození hned, pár dalších během inkubace. Jedenáctého června se z vajíček vysoukalo prvních pět krokodýlích hlaviček, ale dalším se ven nechtělo. Čekal jsem tři dny a potom jsem ze sebe udělal jejich mámu. Nakřápával jsem skořápku jednoho vajíčka po druhém a dostával je na svět. Slovo máma jsem zvolil záměrně, protože v přírodě totéž dělá s vajíčky i skutečná matka,“ vysvětluje chovatel.

„U ještěrů se dá podle vědců regulovat poměr samečků a samic nastavením inkubační teploty. Zkusili jsme to i u krokodýlů čelnatých a byli jsme mile překvapeni. Nižší teplota kolem osmadvaceti a půl stupně oproti standardním třiceti skutečně generovala převážně samičí populaci. Možná ale současně nižší teplota měla vliv na to, jak se dostávala mláďata na svět,“ usoudil Jiří Doxanský.

Samice krokodýla čelnatého je druhým nejstarším živým exponátem plzeňské zoo. Shodou okolností tím prvním je také terarijní zvíře a rovněž obyvatel specializované expozice Akva-tera – vodní želva matamata tržasnita. Krokodýlí samička je s Plzní spojena od roku 1974. A je velmi plodná. Z jejích vajíček odchováli teraristé již 123 mláďat. Nejvíce v roce 2014 – rekordních jedenadvacet!

Na část letošní snůšky se mohou návštěvníci Akva-tera na Palackého třídě podívat ve speciálním, pro ten účel upraveném teráriu hned v pokladně expozice. (hy)

Foto Jiří Doxanský

V ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADE MĚSTA PLZNĚ LZE NAVŠTÍVIT VŠECHNA NEJVÝZNAMNĚJŠÍ EVROPSKÁ POHOŘÍ

Vysokohorská túra jen s několikametrovým převýšením

PROCHÁZKA PO NOVÉ BOTANICKÉ EXPOZICI NAD RESTAURACÍ KIBOKO VĚNOVANÉ FLÓRE EVROPSKÝCH POHOŘÍ ZAČÍNÁ NÁVŠTĚVOU ATLASU. PROČ JÍM, KDYŽ SE NACHÁZÍ V SEVEROZÁPADNÍ AFRICE? ODPOVĚĎ DÁ ZVÍDAVÉMU NÁVŠTĚVNÍKOVÍ NAUČNÁ TABULE. ZA JEHO POMYSLNÉ PRODLOUŽENÍ LZE TOTIŽ CHÁPAT OSTROV SICÍLII A ITALSKÉ APENINY. A K ATLASU NÁLEŽÍ I SEVEROMAROCKÉ POHOŘÍ RÍF, K NĚMUŽ GEOLOGICKY PATŘÍ TĚŽ GIBALTARSKÁ SKÁLA NA PYRENEJSKÉM POLOOSTROVĚ. ZDE NA ATLAS NAVAŽUJE ŠPANĚLSKÁ SIERRA NEVADA.

Sicílie, největší ostrov ve Středozemním moři, má v expozici vlastní vizitku. Její příroda je velmi rozmanitá. To nejcnější z ní, včetně významných mokřadů, chrání přírodní parky, chráněné krajinné oblasti a rezervace. Liparské ostrovy jsou na seznamu Světového dědictví UNESCO; jejich vulkanická krajina je unikátní. Na Sicílii se nacházejí čtyři pohoří, povrch ostrova je hornatý. Na jeho východě se zdvihá Etna – nejvyšší činná a druhá nejmohutnější sopka v Evropě. Před třemi lety byla zapsána mezi přírodní památky Světového dědictví UNESCO. V roce 1987 byla vyhlášena národním parkem; vznikl jako reakce na narůstající turismus. Ročně se přijde na sopku podívat více než milion lidí.

Dominantním rysem sicílské krajiny jsou nízké keře, borovicové háje a cypřišové lesíky. Flóra je nejbohatší u pobřeží, nejvyšší horské oblasti jsou holé skály bez porostu.

Ve zkratce se lze v expozici projít i po čtvrtém největším středozemním ostrově – **Korsice**. Přes středomořské podnebí lze i v červnu zažít pod horou Monte Cinto vydatnou sněhovou nadílku. Místy se sníh drží celý rok. Jezero Lac du Rotondo svírá často ještě v červenci ledový prstenec. Pod dvoutisícovkou Monte Incudine je v létě možné ráno chodit po jinovatce a za tři hodiny se vyhřívat při 32 °C. V roce 1972 byl vytvořen Regionální přírodní park Korsika zahrnující skoro 40 procent plochy ostrova.

Apeniny jsou horským pásmem táhnoucím se zhruba 1 200 km od severozápadu na jihovýchod napříč Itálií. Tvoří tak jakousi páteř země. Podle nich je pojmenován i celý Apeninský poloostrov. Hory jsou většinou zelené a zalesněné. Nejvyšším vrcholem je Gran Sasso (2 915 m), jehož jednu stranu částečně pokrývá nejjižnější ledovec v Evropě. Botanicky nejzajímavější a nejpestřejší je centrální část pohoří tvořená vápencem.

Sierra Nevada, přeloženo do češtiny Sněžné hory, je pohoří v Andalusii na jihu Španělska. V roce 1986 bylo vyhlášeno biosférickou rezervací UNESCO. Po Alpách je nejvyšší v západní Evropě. Celý masiv působí velmi suše a vyprahle. V nejnižších polohách byly v 19. století lesní porosty masivně káceny kvůli výrobě dřevěného uhlí. Dalším zášahem do přírody byla epidemie moru na konci téhož století. Opuštěné vinice a půda, která neobděláváním nebyla schopna zadržovat vláhu, degradovaly oblast v jakousi polopoušť. Na uměle zavlažovaných polích a v údolích řek se pěstují zejména olivy, bavlna, citrusy a jiné subtropické

Foto IRIS Miroslav Volf

Plesnivec alpský – symbol Alp.

rostliny. Hojně jsou zde též fíkovníky a mandloně. Severní svahy pohoří jsou pokryté vyprahlými borovými lesy. Ve středohorských polohách, čili v montánním pásmu, ve výškách od 1 200 do 2 000 m je převládající dřevinou kaštan jedlý nebo dub. Nejvyšší horou je se 3 478 metry nadmořské výšky Mulhacén.

Kantáberské pohoří je rozlehlý horský vápencový masiv s krasovými jevy na severu Španělska. Je dlouhý 500 km. Středohorské pásmo hor je charakteristické svou typicky alpskou květenou. Na západě Corniónu byl v roce 1918 založen první národní park ve Španělsku – Covadonga.

Alpy se táhnou v šířce od 130 do 280 km v délce kolem 1 200 km přes sedm států od francouzské Riviéry a pobřeží Středozemního moře na jihozápadě až k Vídni na východě. Jejich nejvyšší horou je s 4 810 m Mont Blanc na italsko-francouzských hranicích. Tvoří je dva základní podcelky: menší Západní a větší Východní Alpy. Zajímavostí je, že existují také Australské Alpy, Japonské Alpy a Jižní Alpy, rozprostírající se na Novém Zé-

landu. Další se nacházejí v kosmických dálkách na přivrácené straně Měsíce.

Z poslední etapy modelování pohoří se zachovalo kolem 3 000 km² ledovců, četné kary a jezera. Největší jsou Ženevské (580 km²) na hranicích Švýcarska a Francie a Bodamské (536 km²) na hranicích Německa, Švýcarska a Rakouska. Za posledních 150 let pozorujeme značný ústup ledovců.

Alpy jsou nejvýznamnější pramenou oblastí ve střední Evropě. Mnoho jejich vrcholů či hřebenů tvoří rozvodí moří Středozemního, Jaderského, Černého a Severního. Jsou zároveň klimatickým rozhraním středoevropského podnebí a suchého podnebí Panonské nížiny.

Poměrně častou alpskou dřevinou je borovice limba. Na vysokohorských alpských loukách roste typická alpská květena, jíž dominují pěnišníky – česky také azalky, rododendrony. Ve východní části pohoří se vyskytuje velice příbuzný druh pěnišníků – růžokeřík cistovitý, který je zdejší endemitem – neroste už nikde jinde. Za symbol Alp se považuje alpská protěž – botanicky plesnivec alpský. Jejich další typickou květinou je hořec – vyskytuje se zde v řadě druhů.

Jako nejvýznamnějšímu evropskému pohoří je mu v expozici věnována značná plocha. Vlastní vizitku zde mají **Západní a Východní Alpy**. Dále vápencové **Julské Alpy** rozkládající se převážně na území Slovinska a **Dolomity**, jež jsou jedním z horských masivů Italských Alp. Vzhledem k dolomitickému a vápenitému podloží jsou botanicky velmi bohaté. Roste zde na 1 500 druhů rostlin, například orchideje jsou zastoupeny 50 druhy. Velmi pestré jsou i zdejší lesy. Přírodnímu bohatství území odpovídá počet národních parků – je jich zde osm.

Samostatně jsou představeny i **Přímořské Alpy** nacházející se zcela na jihu Alp. Desetinou své rozlohy leží na italském území a většinou ve Francii. Plochou 7 000 km² jsou jedním z největších celků v Alpách. Jsou tvořeny zejména krystalickými horninami jako jsou břidlice, žula a kompaktní rula. Ještě na počátku 20. století zde byly v nejvyšší oblasti Argentera dva ledovce. Výsledkem velkých výškových rozdílů a tím pádem značného klimatického rozpětí je velmi bohatá flóra. Rostou zde například, ve Francii již vzácné, rozsáhlé modřínové lesy.

Karpaty jsou rozlehlé pásmové pohoří ve střední a východní Evropě. Zasahují na území osmi států. Svou celkovou rozlohou přibližně 210 000 km² předstihují i Alpy. Délka karpatského oblouku činí 1 500 km, šířka se pohybuje mezi 12 až 350 km. Nejvyšší částí Karpat

jsou Vysoké Tatry, slovenský Gerlachovský štít (2 655 m n. m.) je nejvyšším vrcholem pohoří vůbec. Mimo několika malých oblastí vysoko-horského charakteru jde spíše o nízké a zalesněné hory. Nad pásmem lesa se nachází pouze kolem pěti procent rozlohy pohoří; části trvale nad hranicí sněhu ani ledovce zde nejsou.

Karpaty vznikly v průběhu mladších třetihor – neogénu. Jde o geologickou periodu, která začala přibližně před 23 miliony lety a trvá dodnes. Největší část pohoří se nachází v Rumunsku – 55 proc. – nejmenší v ČR – tři – a v Rakousku – jedno procento. Nejvyšším vrcholem Karpat na Moravě a ve Slezsku je Lysá hora (1 323 m) v Moravskoslezských Beskydech.

V Karpatech se nalézají poslední zbytky původních bukových lesů a významné jedlové porosty. Domov zde má na 500 endemických rostlinných druhů.

Balkánský poloostrov je velmi různorodá oblast mezi Černým a Jaderským mořem. Prakticky celý je pokryt horami. Ostatně, jak uvádí naučná tabule v expozici květeny evropských pohoří, balkán je slovo tureckého původu znamenající pohoří. K nejznámějším horským masívům patří Rodopy, Vysoký Balkán, Dinárské hory. Společnou vizitku zdejších hor najdete v nové botanické expozici pod souhrnným názvem **Balkánská pohoří**. Nejvyšším vrcholem celého Balkánu je bulharská Musala (2 925 m) v pohoří Rila.

Králem balkánských stromů je olivovník. Dorůstá do obdivuhodných tvarů s pokrouceným svalovitým kmenem. Staré olivové plantáže jsou pochoutkou pro oko i pro fotoaparáty. Jeden z nejstarších olivovníků Balkánu roste v Černé Hoře nedaleko od jadranského přístavu Bar. Je známý jako Stara maslina a mnohokrát zmlazený je starý údajně kolem 2 000 let.

Jedno balkánské pohoří dostalo výjimku a je představeno samostatně. Jsou to 700 km dlouhé **Dinárské hory** při pobřeží Jaderského moře na území bývalé Jugoslávie. Jadranská část masivu spadá strmě k moři, kdežto vnitrozemské svahy se zvolna snižují k Panonské pánvi. Převládající horninou je vápenec společně s dolomitem.

Dinárský kras má rozlohu 55 600 km². V centrální části Černé hory jsou pro hory charakteristické rozsáhlé, vysoko položené vápencové náhorní plošiny doprovázené hlubokými údolními a strmými stěnami. Mnoho horských skupin je bohatých na jezera a plesa. Vzhledem k podloží je zdejší příroda značně pestrá. Výjimkou je přímořská velmi chudá vegetace. Její skromnost není ovšem způsobena jen klimatickými podmínkami, ale přispělo k ní hlavně dlouholeté pasení koz a ovcí. Unikátní horskou přírodu chrání rezervace a národní parky.

Škoda, že expozici návštěvníci ještě ne zcela objevili, že zájem o ni neodpovídá její jedinečnosti a tomu, co všechno může pozorovatelé hostu nabídnout. Přitom její vybudování nebylo laciné... Obrovské balvany, horniny různého složení, zemní práce, vlastní rostliny, to všechno má svou cenu. Stejně tak zalévání, údržba, dosazování rostlin, protože domovem většiny z nich jsou vysokohorské polohy, kde je jejich růst spojen se zcela jinými klimatickými a dalšími podmínkami. Prostě založit vysokohorskou expozici a hlavně udržet ji životaschopnou v nadmořské výšce kolem 350 m není vůbec jednoduché a snadné. (zh)

Květinovou dívkou je Patricie Felcmanová

Skoro jako při opravdové soutěži miss. Nejdříve soustředění (jen mnohem kratší a tuzemské), potom semifinále na skutečném pódiu a před hledištěm pro několik tisíc diváků (na Lochotínském amfiteátru). A konečně je tu finále. Hlavně nemít trému, opakuje si většina děvčat. Porota složená z organizátorů a sponzorů se sice tváří mile, ale rozhodující budou body, jež si po každé disciplíně zapíše k jednotlivým dívkám. A přichází chvíle, kdy už se nedá nic pokazit, ale ani napravit! Finalistky mají splněné všechny úkoly a porota sčítá jejich individuální zisky. A je zde moment nejočekávanější: Třetí místo náleží... Sáre Kaprové. Jako druhá se umístila: Viktorie Tandlerová (na fotografii vlevo). Dramatická pauza – a Květinovou dívkou Zoologické a botanické zahrady města Plzně pro rok 2016 se stává z devíti slečen ve věku 12 až 16 let Patricie Felcmanová (na snímku uprostřed). (fh)

Foto IRIS Miroslav Volf

Foto IRIS Miroslav Volf

úroveň a neklamaly žádného ze svých obdivovatelů. Že byly znovu programovým evgrýnem prvního pololetí, na čemž má hlavní zásluhu profesionální dramaturgie Městského kulturního zařízení v Horšovském Týně. Pro návštěvníky bylo jistě milým zjištěním, že se do programu po kratší absenci vrátilo japonské bubnování. Též vystavené ikebany byly po několika letech znovu prací žáků odborné školy v Horšovském Týně.

Slavnostního zahájení dvoudenní květnové akce se k radosti pořadatelů zúčastnili 1. náměstek plzeňského primátora Mgr. Martin Baxa, radní Plzeňského kraje Mgr. Jaroslav Šobr, vedoucí odboru školství a mládeže města Plzně Ing. Dagmar Škubalová a vedoucí odboru kultury města Plzně Dr. Miluše Sokolová. Dny japonské kultury finančně podpořily jak Město Plzeň, tak Plzeňský kraj. (eš)

DO LÉTA S POHÁDKOU

Letošní Vítání léta v plzeňské zoologické a botanické zahradě bylo ve znamení velké pohádkové stezky. Na jejím počátku přivítala příchozí Červená Karkulka, která měla v košíčku připravenou pro každého zájemce pozvánku do říše pohádek. Ta plnila velice důležitou funkci. Děti na ni sbíraly razítka, jimiž jednotlivé pohádkové postavy stvrdily úspěšné zvládnutí daného úkolu. Například hned u Karkulky to bylo po hmatu správně určit skrytý obsah jejího tajemného košíčku. Následující otisk přibyl za vyloučení kapříka z vodníkovy rybníčku. Na příštím stanovišti soutěžící zase pomáhali Včelce Máje nakrmit medvěda medovými koullemi. To popletená čarodějnice pomíchala dohromady postavy z několika pohádek. Další zastavení bylo ve znamení dobrodružství. Nebojácné děti se zde vydaly na nebezpečnou cestu temným močálem, na jehož konci si schoval svůj lup loupežník. A je tu poslední úkol: Za pomoci Bylinkové babičky poznat alespoň několik právě kvetoucích léčivých bylinek. Sotva byl splněn, z babky kořenářky se stává hodná pohádková babička rozdávající šikovným dětem (a těch byla většina) odměny. (s-r)

Se zmrzlinou na prázdniny i do školy

Rozlučte se se školou v Zoologické a botanické zahradě města Plzně, vybízela propagace víkendové akce Hurá na prázdniny. Dva měsíce utečou jako voda a na stejném místě se koná rozlučka s prázdninami. Zatímco v prvním případě soutěžní naučná stezka je plná úkolů spojených s létem a přírodou, ta srpnová už zavádí děti pomalu do školních lavic. V obou případech by měli z úplně největší odpovědi učitelé radost, protože byly zodpovězeny na jedničku. Třeba úplně všichni soutěžící věděli, kdo je našim prezidentem, stejně tak, znali, kdo byl učitelem národů. Téměř nikdo nespletl délku prázdninových měsíců – oba mají po jedenácti dny. Při obou loučeních dostávaly děti za správné odpovědi balené zmrzliny Prima. Oproti minulým létům byly všechny druhy bez palmového oleje. Jejich výrobce Bidvest patří prozatím k těm nemnoha potravinářským firmám, jež řekly palmovému oleji STOP! (hy)

BUBNY SE VRÁTILY

Napsat o Dnech tradiční japonské kultury, že byly podobné těm loňským, je pro ně vysvědčením říkajícím, že si udržely lety propracovanou úroveň a neklamaly žádného ze svých obdivovatelů. Že byly znovu programovým evgrýnem prvního pololetí, na čemž má hlavní zásluhu profesionální dramaturgie Městského kulturního zařízení v Horšovském Týně. Pro návštěvníky bylo jistě milým zjištěním, že se do programu po kratší absenci vrátilo japonské bubnování. Též vystavené ikebany byly po několika letech znovu prací žáků odborné školy v Horšovském Týně.

Zubří stádo v plzeňské zoo.
Foto Kateřina Misíková

V ekocentru na okraji Chebu

V roce 2011 padlo rozhodnutí ponechat v Karlovarském kraji jedinou střední školu se zemědělským zaměřením, a to v K. Varech-Dalovicích. V Chebu zůstalo jen odborné učiliště. Před samostatným Školním statkem v Dolních Dvorech vystala otázka jeho dalšího osudu. „S ředitelem inženýrem Leošem Horčíčkou nás napadlo vytvořit zde ekologické centrum pro školy,“ vzpomíná na tu dobu jeho zástupkyně Ing. Lucie Oborná. A pokračuje: „Bez konkrétnějších představ a hlavně bez příslibu jakékoliv dotace jsme začali objíždět republiku a získávat zkušenosti. Byli jsme překvapeni, kolik takových zařízení v jednotlivých krajích existuje. Naši vůdčí myšlenkou se stalo ve Dvorech postupně vybudovat environmentální centrum zaměřené především na vztah člověk – příroda a na soulad zemědělství s ekologií. Zásluhou ředitele Ing. Horčíčky se statku poměrně dobře vedlo, takže jsme rodící se středisko financovali zpočátku ze zisku ze zemědělské výroby. Teprve, když kraj, jehož jsme příspěvkovou organizací, viděl, že se slibně rozjíždíme, dostali jsme od něj provozní příspěvek na učební pomůcky a na další rozvoj. Z dotačních peněz z česko-bavorského Cíle 3 jsme vybudovali vnitřní a venkovní učebnu, loni na jaře se nám podařilo založit užitkovou zahradu s hmyzím hotelem a rybníčkem pro obojživelníky,“ popisuje ekonomka Oborná.

Zde je třeba učinit malou vsuvku. Zatímco ve většině krajů se jednotlivá environmentální centra na bázi neziskových organizací předhánějí v přízni škol, aby našla uplatnění, v Karlovarském kraji, kdo ví proč, naopak prakticky vždy chyběla. Přitom vedení kraje environmentální vzdělávání systematicky podporuje, například finančním příspěvkem na dopravu při exkurzích. Při zrodu environmentálního centra v Chebu byla zmíněná absence výhodou. Vzniklo středisko s celokrajskou působností, navíc v zařízení, jež je krajskou příspěvkovou organizací. Kraj tak může ovlivňovat jeho chod, zaměření, kvalitu poskytovaných

služeb nejen prostřednictvím dotací, ale i z titulu zřizovatele.

„V současné době,“ dostává se zástupkyně ředitele do přítomnosti, „stojí statek na třech pevných pilířích: Je to praktická výchova učňů v opravářských oborech, středisko environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty a vlastní zemědělská produkce. Tržby z ní nám umožňují na rozdíl od neziskovek, které provozují environmentální centra nejčastěji, nebýt závislí na dotacích a dobře zaplatit lektory. To je samozřejmě důležité pro kvalitu výuky. Rostlinná výroba dodává navíc krmení pro hospodářská zvířata. Mít co nejvíce druhů a ukazovat je dětem, protože je většinou neznají, byl jeden z našich hlavních cílů od počátku fungování střediska v roce 2012,“ končí Ing. Oborná a předává slovo hlavní lektorce Ing. et Bc. Pavle Tochorové.

Ta v úvodu představí výukové programy Krajského střediska ekologické výchovy: Celkem je jich deset. Namátkou: pro větší děti je určen Malý farmář, pro žáky základních a středních škol připravili výukové programy se vztahem k rostlinné a živočišné výrobě. „Při formování střediska zjišťovalo vedení statku nejen zájem škol, ale také co by chtěly mít v nabídce,“ prozrazuje lektorka. Velmi oblíbený je program věnovaný bylinkám. Děti se je učí nejen poznávat, ale uvaří si bylinkový čaj a připraví hojivou mastičku. „Když se učíme o hospodářských zvířatech, seznámí se s nimi žáci nejen ve stájích a výbězech, ale pod mikroskopem se podívají i na strukturu jejich srsti nebo peří. Velké možnosti nám dává učebna přímo ve stáji. Zde se učíme vyčesávat vlnu, dojit mléko, zpracovávat ho na máslo, tvaroh. Pečeme chléb. Až začnou rodit aronie, budeme z jeřabin vařit zavařeninu. Děcka nahlédnou do líně s vajíčky. Kokrhá jim při tom kohout. Chceme, aby se se zemědělským provozem seznámila během vymezeného času, což jsou obvykle tři hodiny, co nejvíce,“ objasňuje slečna Tochorová.

K většině výukovým programům existují pracovní listy. Žádná černobílá improvizace na ko-

Foto Pavla Tochorové

pírce. Díky dotaci Karlovarského kraje barevné skládky s množstvím informací, úkolů, námětů pro přemýšlení a samozřejmě s pěknými obrazy. Děti si je odnášejí s sebou, takže současně reprezentují středisko. Jako pozornost dostávají omalovánky.

V roce 2013 navštívilo Krajské středisko ekologické výchovy v Chebu 1 713 školáků. Loni 3 985. Vedle deseti výukových badatelsky orientovaných výukových programů tématicky souvisejících se zemědělstvím, předvánočních a velikonočních tvůrčích dílen a houbařských dnů dokáže školám nabídnout další možnosti a služby na přání. Ve středisku se zastavují školní výlety, aby se žáci podívali na zvířátka a opekli si vuřty. Děti z chebských mateřských škol sem jezdí třeba každý měsíc pozorovat jak rostou mláďata. Lze si objednat zájezd do spřáteleného německého ekocentra ve Waldsassenu...

Mnohé, co se za tak krátkou dobu chebskému ekocentru podařilo, je také osobní zásluhou Ing. Pavly Tochorové. V environmentální práci s dětmi našla smysl života, nesmírně ji baví, a jak přiznává, i osobně obohacuje. Pokud by někomu ty věty připadaly jako fráze na závěr, určitě tomu tak není. Bez nadšení a lásky k profesi by denně nedojížděla z Plzně do Chebu a zpět! „To cestování mi ani nijak nevadí. Ráno si zapnu notebook a dělám si přípravu na výuku. Odpoledne přemýšlím, co se ten den povedlo a co udělat příště lépe,“ reaguje Pavla. Ing. František Hykeš

Na statku Lüftnerka

Nový kůň je miláčkem návštěvníků

V letošním roce došlo ke změně koncepce chovu domácích zvířat na statku Lüftnerka ve prospěch převážně českých plemen. Na jaře byla dovezena javovička české červinky. Kolekci králíků doplnilo málo chované plemeno českého luštiče. Pořízením dvou ovcí valašských k již chovaných ovcím šumavským jsou zde zastoupena obě plemena původní na území našeho státu.

Dříve chované koně plemene haffling a mini-appaloosa nahradila počátkem září klisna českomoravského belgického koně – Mary. Jde o chovnou devítiletou kobylku zapsanou v plemenné knize. Je součástí genetického zdroje svého plemene v linii po hřebci Marquis de Vraimont. Českomoravský belgický kůň byl vyšlechtěn na konci 19. století jako kůň do těžkého tahu využívaný hlavně na statcích a při svážení dřeva. V dnešní době nachází uplatnění v agroturistice a v ekologickém zemědělství. (mp)

Foto Vlastimil Cihlár

Novou botanickou horskou expozici otevřel primátor

Dosud expozičně nevyužitý svah nad restaurací Kiboko v plzeňské zoologické a botanické zahradě se stal velkou botanickou expozicí představující evropská horstva. Její návštěva umožní nejen procházku Evropou od západu k východu, ale také pomyslně vystoupat ze středohorských poloh vyznačujících se v přírodě smíšenými lesy se zastoupením smrků, buků a jedlí nebo smrkovými lesy, přes subalpínské až po alpské výšky. Různé složení podloží a jeho rozdílná vlhkost poskytují příležitost ukázat charakteristické biotopy jednotlivých pohoří. Chemicko-fyzikální vlastnosti hornin a na nich vytvořených mělkých půd významně ovlivňují složení rostlinstva. Bohatá společenstva jsou vázána na půdy s obsahem vápníku; naopak na silikátových horninách, jako jsou žuly a ruly, je vegetace chudší. Expozice tak názorně ukazuje závislost rostlin na substrátech a také jejich vztah k vodě.

Při její tvorbě byl kladen důraz na ukázky stanovištně typických rostlin a zároveň druhy endemické, tedy s výhradní lokalizací na jedno zeměpisné místo. Na svahu se představuje flóra celkem šestnácti evropských pohoří od Korsiky, přes Alpy, Apeniny, Pyreneje, Atlas a Sierra Nevada po například Karpaty.

Novou botanickou expozici otevřel 23. května primátor města Plzně Martin Zrzavecký a další hosté. Slavnostní akt zároveň připomněl rozšíření terasy restaurace v africkém stylu KIBOKO, která podstatně zvýšila kapacitu venkovních míst. (kola)

Autor expozice Ing. Tomáš Peš, primátor Plzně Martin Zrzavecký a ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček. Foto Kateřina Misíková

DĚTSKÉ HERNÍ CENTRUM MÁ ZNAČKU KVALITY

Za účasti vedení Městské části Plzeň 1 v čele se starostou Mgr. Miroslavem Brabcem, realizátora Jiřího Antoše a dalších hostů, ale zejména samotných dětí, bylo 22. června slavnostně zprovozněno nové hřiště v zoo. Je umístěno v sousedství amfiteátru nedaleko Tropického pavilonu. Dětem poskytuje řadu příležitostí k zábavě. Nechybí tobogán, provazové mosty mezi věžemi nebo skluzavka.

Sdružení českých spotřebitelů udělilo zařízení Značku kvality pro bezpečnost na dětském hřišti. Osvědčení o licenci na její používání bylo předáno provozovateli při slavnostním otevření areálu.

Značku, přijatou do programu Česká kvalita, vyvinula skupina subjektů zainteresovaných na zlepšování prevence dětských úrazů na hřištích a sportovištích a na zvýšení jejich bezpečnosti. (mv)

Foto Kateřina Misíková

ZOO NENÍ JEN PRO ZDRAVÉ

V červenci navštívili Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně klienti ze třech významných organizací věnujících péči malým i velkým handicapovaným lidem. Jmenovitě z Centra Hájek na jižním Plzeňsku (pomoc handicapovaným dětem), dále z Centra terénních a pobytových sociálních služeb Zbůch a z Domovinky Plzeň (dům pro seniory). Všichni si užili krmení žiraf, někteří poznali výstavní kraut Boženku a jiní si zase přišli na své při ukázkách malých dravců. Všichni si pochvalovali dostupnost spodní části zahrady pro handicapované, takže i vozíčkáři mohli vidět většinu expozic. Snahou průvodců bylo ukázat co nejvíce chovaných živočichů. Odměnou jim bylo nadšení a radost v očích těch, jež se nemohou pohybovat nebo dostatečně komunikovat. (km)

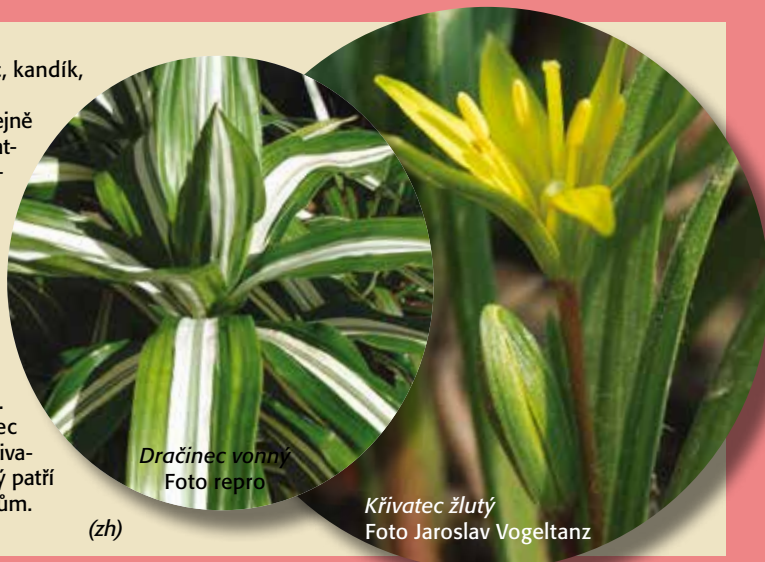
LILIOVITÝCH UBYLO

Dračínek vonný (*Dracaena fragrans*) je krásná listem ozdobná květina z afrických tropů patřící do čeledi liliovitých. Květů se u ní dočká jen málokterý z pěstitelů. Její široké tmavě zelené listy jsou světlé lemované, kresba je odlišná podle kultivarů. Pěstování je snadné, jen musíme rostlinu pravidelně zalévat. Množí se většinou vrcholovými řízků, je možné též pěstování ze semen.

V české přírodě měly liliovité rostliny dříve poměrně početné zastoupení. Dostálův Klíč k úplné květeně ČSR z roku 1954 uvádí 27 rodů, klíč z roku 2002 pouze pět. Je to dáno tím, že botanikové v rámci zdokonalování systému vytvořili namísto jedné několik dalších čeledí s přesněji vymezenými znaky rostlin. Mezi liliovité, s nimiž se lze setkat v naší přírodě, tak

nyní patří rody křivatec, kandík, tulipán, řebčík a lilie.

Křivatec (*Gagea*), stejně jako zástupci všech ostatních rodů, patří mezi vytrvalé byliny, v zemi má cibuli. Vykvétá časně z jara, jedná se o drobnou květinu obvykle s listy v přízemní růžici. V Evropě, Asii a v severní Africe je známo na 90 druhů, v ČR jich roste sedm. Nejběžnější je křivatec žlutý. Naproti tomu křivatec rolní a křivatec český patří k silně ohroženým druhům.

(zh)

Těšíme se na každý „univerzitní den“ v zoo

Již po třetí se stane v začínajícím školním roce Zoologická a botanická zahrada města Plzně místem akademie třetího věku s názvem Zoo jinak pořádané Mezigeneračním a dobrovolnickým centrem TOTEM v Plzni. **Takové zážitky zanechaly jednotlivé lekce minulého ročníku v koordinátorce sociálně akviziční služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením MICHAELE RUBÁŠOVÉ.**

Každá návštěva v plzeňské zoo má své jedinečné kouzlo, ale nejvíce toho zůstalo v srdcích a myslí seniorským studentům po lekci věnované šelmám, primátům a především jedovatým hadům.

V únoru jsme vyrušili medvědy ze zimního spánku a spoustu zajímavostí o těchto zvířatech jsme se dozvěděli od jejich ošetřovatele Tomáše Košatky. Pak jsme pokračovali v seznamování se s dalšími šelmami.

Při dubnové lekci hráli hlavní roli primáti (na živo i v dokumentárním filmu). V květnu jsme se věnovali etologii a na chvíli jsme se vrátili znovu k primátům. Šimpanzi totiž tak trochu kvůli nám dostali „hračky“ a v nich ukryté dobroty, takže jsme sledovali, nakolik si s nimi poradí. Dozvěděli jsme se, že tomuto obohacení života zvířat v lidské péči se říká enrichment. Jeho účelem je

jim poskytnout zábavu a zaktivizovat je. Při povídání o zajímavostech v chování zvířat jsme se zastavili také u lemuru, tučňáku, plameňáku, šakalů... A litovali jsme, že nám čas našich návštěv v zoo vždycky tak rychle uteče.

Druhý březnový pátek jsme s jednou z našich obvyklých průvodkyň po plzeňské zoologické a botanické zahradě Ing. Klárou Stuchlovou z Environmentálního centra Lüftnerka a ošetřovatelem Miroslavem Dohnalem procestovali na několika metrech čtverečních čtyři kontinenty. Tichými společníky nám byli jedovatí hadi.

Skupina seniorů zavítala do expozice Království jedu, která je otevřená přibližně od poloviny roku 2015. Původní Tropický pavilon byl zrekonstruován a přeměněn ve špičkové zařízení pro chov nejedovatějších hadů světa. Terária jsou upravená tak, aby odpovídala jejich přirozenému prostředí. Vypadá to, jako by někdo „vyřiznul“ hada i s kusem jeho domova a přenesl do terária v zoo. Doprovodné expozice ukazují zástupce dalších jedovatých živočichů – žab pralesníček či ryb, sklípkanů a štírů.

Další část pavilonu patří ochraně přírody na Filipínách a představuje alespoň zlomek z nesmírného množství druhů tamních živočichů.

Vraťme se ale k hadům. Do jejich světa nás nadšeným povídáním vtáhl jeden z jejich hlavních ošetřovatelů M. Dohnal. Hadi ho fascinovali od dětských let a dodnes je jimi okouzlen a věnuje se jejich chovu i mimo zdi zoo.

Přes sklo jsme se seznámili s kobrou královskou, velmi vzácným a nejdelším jedovatým hadem na světě. Jasně zelenou barvou nás překvapila užovka růžkatá, z terária mezi rostlinami žlutě zářil křovinář němý, nenápadný byl nejedovatější taipan menší. V teráriích nechyběla mamba černá, kobra červená, chřestýš diamantový a další zástupci hadů s jedem v těle, ať už z pouště či pralesa.

Kromě živých hadů jsme v expozici viděli čtyři typy jejich chrupu, kostru chřestýše, výrobky z hadího jedu a přes termovizi jsme mohli zjistit jak hadi „vidí“. Svě místo má v expozici i Petr Voženilek, herpetolog a velký obdivovatel jedovatých hadů, autor knížek o životě hadů a s hady.

Prázdniny uběhly jako voda a my se můžeme těšit v rámci univerzity třetího věku na další setkávání se světem zvířat v plzeňské zoo. Již nyní děkujeme za příjemné a užitečné chvíle, zážitky a spoustu zajímavých informací!

Osobnost

Foto Přemysl Tájek

Fotí nenápadné kytky tak, aby byly krásné František Hykeš

Cílem příští cesty jsou hadcová území v Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Slavkovský les. Mým společníkem je Mgr. Přemysl Tájek. Botanik Správy, vynikající fotograf květín, vážek, přírody. Ač to zpočátku vypadá, že to bude spíše mlčenlivý parták, než přijedeme k přírodní rezervaci Mokřady pod Vlčkem, vím o něm vše podstatné. Že je rodák z Mariánských Lázní, kde Správa CHKO sídlí, a nastoupil na ni hned po studiu přírodních věd na Univerzitě Karlově. Nadšeně o té době vypráví: „Byla to tehdy vynikající ochranná léta! Už jako vysokoškolák jsem jezdil na brigády, jejichž posláním byly práce spojené s právě zaváděnou NATUROU 2000. Myslím si, že objevování patří k mládí. A naše ochranná generace objevitelů skutečně byla! V rámci mapování pro NATURU 2000 jsme objevili řadu vzácných rostlin a cenných lokalit. Měl jsem to štěstí a zároveň čest, že jsem se podílel na vyhlášení několika nových maloplošných chráněných území. Ať to byly Rašeliniště u myslivny, Podhorní slatě, Těšovské pastviny, Kounické louky nebo Čertkus, dodnes bohaté naleziště čertkusu lučního. A na něj vázaného vzácného motýla hnědáka chrastavcového. Abych byl spravedlivý, vyhlášení tohoto chráněného území jsem připravoval už s manželkou.“

Ta rovněž pracuje na Správě CHKO a je ornitoložkou. „Je její zásluhou, že nejsem úzce zaměřený jen na botaniku, ale oslovuje mě i svět živočichů,“ neopomene vzpomenout její zásluhu na jeho odborné profilaci. A že je právě ornitoložkou, to prý způsobil Karel Makoň. „Od třinácti let chodila do jeho Dobrovolného ekologického spolku ochrana ptactva Plzeň a pomáhala v něm do třidvaceti.“

Za obcí Sítiny zastavujeme u jednoho z nenápadných malých lesních mokřadů. Co na něm může být zajímavého?, pokládám si v duchu otázku. Po pár krocích se poprvé v životě dívám na zdejší vzácnost – kvetoucí rožec kuříkolistý. Je neklamným znamením, že už jsme vjeli do hadcové oblasti Slavkovského lesa. Právě ona je Přemyslu Tájekovi nejbližší. Vegetace na hadcích byla tématem jeho diplomové práce. Ale miluje také Tepelsko od Teplé k Služetíně, Rájovu a Ovesným Kladrubům se spoustou mokřadních luk a slatinišť s množstvím vzácných rostlin.

V nedaleké přírodní rezervaci Mokřady pod Vlčkem strávíme hodně přes hodinu času. Průvodce ji nazve květnicí Slavkovského lesa a přizná, že je jeho srdeční záležitostí. Nadšeně mluví nejen o zdejších rostlinstvu, ale i přítomných druzích žab, netopýrů, motýlů a především vážek. Tedy o svých živočišných oblíbenecích. A je přesvědčen, že je dobré mít na přírodu širší pohled, nejen botanický. „Zvláště u ochránce je to důležité, protože nic v přírodě není osamocené a bez vazeb,“ zdůrazní.

A že je zaníceným ochráněním, potvrdil při sčítání vstavačů u Pramenů. Každému včelmu bobu, který mu přišel do cesty, nelitostně zlikvidoval květenství. Je přece nepůvodní invazní rostlinou nepatřící do zdejší přírody. Tím, že jsem ho následoval, jsem mu udělal radost. Čtyři ruce toho přece jen svedou více než dvě!

Manželé Tájekovi jsou velcí cestovatelé. Jedenkrát za rok si vyberou celou dovolenou a vyrazí. Třeba až na druhý konec světa. Tuhle jejich velkou vášeň neodsunul na vedlejší kolej ani letos dvouletý syn. „Venezuela, Indie, Kambodža, Nepál, Barma, Mexiko, Chile, Argentina, Thajsko, Čína, Keňa, Ekvádor, Kolumbie, Kostarika,“ vyjmenovává Přemysl nejvzdálenější země. U loňské Bosny se na chvíli zasněně zastaví: „Spousta orchidejí, na kopcích kosatce, motýli, turisticky nedotčená země.“

A Přemysl Tájek fotograf? „Fotograf, snad i dobrého, ze mne udělala příležitost a časté fotografování,“ usuzuje. „Jezdím po Slavkovském lese a Tepelsku ve všech ročních obdobích. Nejlepší světelné podmínky se nedají přivolat, ty se musejí vyčekat. Spousta lidí má ráda krásné květiny, já rád fotím vzácné kytky, na první pohled často nijak zvláštní krasavice, ale tak, abych ukázal jejich skrytou krásu.“ Velice rád fotografuje také krajinu. „Krajiny s květinou,“ doplní. „Ne proto, že jsem botanik, ale poněvadž květiny k ní patří a typické druhy vystihují její charakter a dokresluje její osobitost.“

Mezi stolovými horami

Vladař od jihu.
Foto František Hykeš

NEVJĚŠTÍ STOLOVÉ HORY SE NACHÁZEJÍ V AMAZANSKÉM PRALESE, U KAPSKÉHO MĚSTA, NA SAHÁŘE, V INDII. MÁLO SE VÍ, ŽE NÁZEV STOLOVÉ HORY NESE ČÁST POHOŘÍ SUDET PŘI ČESKO-POLSKÉ HRANICI NEDALEKO BROUMOVA. MY VÁS POZVEME DO MÍST MNOHEM BLÍŽŠÍCH NA ROZHRAŇÍ PLZEŇSKÉHO A KARLOVARSKÉHO KRAJE. DO KRAJINY, JÍŽ VÉVODÍ HNED TŘI STOLOVÉ HORY: VLADAŘ, CHLUMSKÁ HORA A KOZELKA (DOUBRAVICKÝ VRCH). JAKO STOLOVÁ (TABULOVÁ) HORA SE OZNAČUJE OSAMOCENÁ VYVÝŠENINA VYSTUPUJÍCÍ STRMÝMI SVAHY NAD OKOLNÍ KRAJINU; JEJÍ VRCHOL TVOŘÍ PLOCHÉ TEMENO. VZNIKLY EROZNÍ ČINNOSTÍ VODY, VĚTRU A MRAZU A NEJČASTĚJI JSOU TVOŘENY HORNINAMI SOPEČNÉHO PŮVODU. TYPICKÉ JSOU PRO NĚ AUTONOMNÍ EKOSYSTÉMY S ODLIŠNOU FLÓROU A FAUNOU NEŽ JE TOMU V OKOLÍ.

Na vrcholu Vladaře.

Foto František Hykeš

Jeřáb manětínský

Foto Václav Lupínek

V krajině nepřehlédnutelný, s dlouhodobou historií osídlení a množstvím velmi cenných archeologických památek, to je Vladař u Žlutic (693 m n. m.). Čedičová dvoukupa a dominanta jižního výběžku Doupovských hor je částí geologů považovaná za bývalou sopku. (Někdy je řazen k sousední Tepelské vrchovině.)

Přístup je možný po červené nebo žluté turistické stezce od osady Vladořice na jižním úpatí vrchu.

Jihovýchodní svahy a rozsáhlé suchomilné travní porosty chrání přírodní rezervace o rozloze 227 ha. Na čedičových velmi vyhrátých minerálně bohatých půdách se vyskytuje škála teplomilných rostlinných společenstev s řadou vzácných druhů (např. vstavač bílý). Na suchých širokolístých trávnících se nachází druhá největší lokalita vstavače kukačky-obecného v Karlovarském kraji. Zvláštností vrcholu je malé rašelinné jezírko bez přítoku; v dobách prehistorického osídlení sloužilo jako cisterna na vodu.

Od roku 2010 mohou návštěvníci načerpat informace o vrchu a jeho okolí na naučné stezce vybudované Českým svazem ochránců přírody (ČSOP) Alter Meles Žlutice.

Vrch s vlastním stromem

Chlumská hora (651 m n. m.) nad barokní perlou Manětínem jakoby si hrála s turistou na schovávanou. Z některých směrů je velmi výrazná a nepřehlédnutelná, z jiných jakoby se trochu schovávala a chtěla pouťníky pozlobit obavou, zda je to vůbec ona...

Přístup je na ni po zelené turistické značce od vesnice Chlum nebo z Manětína. Druhá z možných cest je ale zarostlá, neudržovaná, Klub českých turistů by se za takové značení měl stydět!

Nejzajímavějším místem vrchu je pro návštěvníka vyhlídka s úchvatným výhledem na severní Plzeňsko. Za finančního přispění společnosti NET4GAS, generálního partnera ČSOP, ji vybudoval spolek Alter Meles ve spolupráci se Střední lesnickou školou Žlutice.

Na jihozápadě Chlumské hory se rozkládá menší přírodní rezervace vyhlášená v roce 1947 chráníci teplomilná stepní a lesní společenstva. Jejím základem je teplomilná doubrava s dominancí dubu a lípy. Nejvzácnější rostlinou je orchidej okrotice červená, která se v severozápadních

Čechách vyskytuje jen vzácně. Skutečným unikátem, protože neroste nikde jinde, než právě zde, je endemický jeřáb manětínský (*Sorbus rhodantha*). V počtu několika set jedinců se vyskytuje na jihozápadních svazích ve vrcholových partiích vrchu. Popsán byl RNDr. Miloslavem Kovandou. Jedná se s velkou pravděpodobností o křížence jeřábu břeku s jeřábem dunajským. Jeho mapováním se od roku 2003 zabývá ČSOP Alter Meles a Střední lesnická škola ve Žluticích, která má na Chlumské hoře školní polesí.

V minulých letech se pokoušeli ochránci přírody a lesníci vypěstovat jeřáb manětínský ze semen v kultuře. Pokusy však nebyly zatím úspěšné. V rámci zachování druhu, i když je jeho přirozený porost stabilní, uvažují o zřízení semenného nebo genofondového sadu.

Na jižních svazích Chlumské hory se vyskytují zajímavé skalní útvary jako jsou mrazové sruby, srázy a svahové sutě.

Námahu odmění výhled

Kozelka (Doubřavický vrch) je vysoká 660 metrů, ze zdejších stolových hor je nejmenší. Nejvýraznější – až 160 m – se nad okolní krajinou vypíná od severozápadu, naopak z ostatních světových stran s ní víceméně splývá. Přístup je na ni z osady Doubravice u Nečtin; cesta poměrně prudce stoupá, výhled a vrcholové skalnaté scenérie se skalními věžemi, pyramidami a sutěmi ovšem za námahu stojí! Nejceněnější část vulkanického vrchu je chráněna jako přírodní rezervace. Kozelka je uváděna coby ojedinělý příklad vytvoření skalního města v neovulkanitech. Hnízdí zde vřelý velký, spatřit lze i kriticky ohroženou zmiji obecnou.

K vrchu se váže pohádkový příběh o zkamenělém stádu ovcí a prolhaném pastýři. Pohádkové prostředí připomíná i přístupová cesta pod vrcholem. Balvany jsou porostlé mechem a kapradím, stromy ovijí břečtan.

Severozápadní skalní stěny jsou největším horečeckým areálem v Plzeňském kraji.

Kozelka je nejzápadnější stolovou čili tabulovou horou této krajiny. Jednotlivé vyšší a nižší kupy vulkanického původu se ale táhnou přes známý Ovčí vrch, Švamberk (Krasíkov), Vlčí horu až k západní hranici. (kola)

Galerie pro člověka nejdůležitějších plodin

ROK BOTANIKY 2016 JE PATRNÝ V CELÉ PLZEŇSKÉ ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADE. V JEHO RÁMCI VZNIKLA I POLÍČKA V JEDNOTLIVÝCH GEOGRAFICKÝCH EXPOZICÍCH PŘEDSTAVUJÍCÍ VÝZNAM ROSTLIN V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA. TO NEJVĚTŠÍ, UMÍSTĚNÉ NAPROTI UKÁZKÁM NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH BOTANICKÝCH LOKALIT ČR, PREZENTUJE ROSTLINY ZNÁMÉ Z NAŠICH POLÍ A ZAHRAD.

Hrách staré odrůdy KAPUCÍN.

Cesta ke kulturní pšenici

Velká část plochy patří brukvi. Původem středomořská brukev zelná je společnou „matkou“ sedmi druhů košťálových zelenin – nejpěstovanějších zelenin u nás. Člověk umně využil jejich jednotlivých vhodných vlastností a obohatil svůj jídelníček o zeli, kapustu, kedlubnu, květák, brokolici a další. Některé vyšlechtil ve dvou barevných formách – známe přece bílé a modré zeli, stejně tak kedlubny. Od každého druhu existuje podle významu více odrůd a novošlechtěním přibývají další.

Návštěvník se zde též dozví, jak dlouhá a kombinovaná byla cesta od divoké po dnešní kulturní pšenici. Planě rostoucí jednozrnnou a dvouzrnnou začal člověk využívat k obživě s velkou pravděpodobností už na počátku čtvrtého tisíciletí před naším letopočtem; vyskytly se také v evropských archeologických nálezech. Dnes se pěstuje po celém světě, v Asii, v Africe, v Jižní Americe, v Austrálii, v Jižní Africe a v Malé Asii. O zachování obou historických pšenice se v ČR snaží obecně prospěšná společnost Gengel z Trhových Svinů.

Pšenice obecná (setá) je naší nejrozšířenější obilovinou. Její pravlastí je zřejmě Středomoří. Naopak historicky podstatně mladší je pšenice špalda, která se pro své vlastnosti začíná znovu více pěstovat.

Pohanka se vrací, len odchází

Mezi obiloviny se řadí rovněž pohanka obecná, i když botanicky s nimi nemá nic společného. Obiloviny jsou trávy a patří do čeledi lipnicovitých, pohanka je rostlina rdesnovitá. V poslední době znovu roste její obliba pro zajímavou dietetickou hodnotu jejích semen, která navíc neobsahují lepek. Je také vhodná pro ekologické zemědělství.

Naopak pěstování lnu setého je u nás stále mizivější. Rostlina pochází z oblasti mezi Středomořím a Indií a byla jedním z prvních zdomácněných druhů; byl znám již ve starověkém Egyptě.

Čirok dvoubarevný

Pěstuje se pro vlákno a olejnatá semena. Přádné odrůdy rostly v 60. a 70. letech minulého století v ČR na 20 000 až 25 000 ha. Ke konci tisíciletí to bylo už pouhých 2 000 ha. Jako plodina vyšších nadmořských poloh měla značné zastoupení i v západních Čechách. V Nýrsku na Klatovsku byla dokonce velká tírna lnu. Nyní se zde sporadicky na několika málo hektarech pěstuje pouze len olejný; tírna zanikla záhy po roce 1990. Lněné semínko má léčivé účinky, které se využívají jak v lidské medicíně, tak ve veterinární.

Sója vstoupila i na naše pole

Mezi asijskými rostlinami poblíž pavilonu opic makaků lvích nemůže samozřejmě chybět rýže. Botanika ji dělí do více než 20 druhů, jejich kulturních forem jsou desítky. V povodí Perlové řeky v Číně byla rýže domestikována před 8 200 až 13 500 lety. Dnes je rozšířena v tropech a subtropích po celém světě. Celkově pokrývá asi 20 procent kalorie spotřeby lidské populace. Průměrný výnos rýže seté je 3 až 5 t/ha při dvou až třech sklizních za rok. Je tak nejdůležitější obilovinou světa. Hlavní potravinou je přibližně pro jednu čtvrtinu obyvatelstva zeměkoule. Její světová produkce stabilně stoupá, z asi 200 milionů tun neloupané rýže v roce 1960 na 650 milionů v roce 2007. Největšími jejími producenty jsou Čína a Indie.

Další pro lidstvo velmi důležitou plodinou je sója luštinatá. Nejen proto, že její semena obsahují vysoký podíl bílkovin – až 35 procent. Má proto široké použití jako potravina, krmivo pro hospodářská zvířata i jako surovina pro potravinářský a chemický průmysl, který z něho vyrábí např. bionaftu a plasty. Může nahradit maso, lze z ní vyrobit mléko, jogurty, salámy a mnoho dalšího.

Sója je považována za jednu z nejstarších kulturních plodin. Pochází rovněž z Číny. Pěstuje se v tropech, subtropích a v teplých oblastech mírného pásu. Stále častěji je vidět na polích i u nás, a to nejen v nejteplejších částech republiky. Každoročně ji v posledních letech pěstuje např. Agro Staňkov na Domažlicku.

V Jižní Americe kvůli soustavnému rozšiřování osevních ploch sóji dochází ke kácení tropických deštných pralesů. Podle odhadů Světového fondu na ochranu přírody (WWF)

Čínská pažitka

padne za obětí jejímu pěstování do roku 2020 okolo 22 milionů hektarů pralesů a savan. Od roku 2004 proto WWF podporuje její ekologicky a sociálně ohleduplnou produkci, mj. také bez otrocké a dětské práce.

Na světové produkci sóji se podílejí už více než 64 procenty geneticky modifikované odrůdy.

Jiné podoby cibule a pažitky

Kdo by neznal cibuli nebo pažitku. Koutek užitečných rostlin při cestě kolem expozice asijských zvířat nabídne obě zeleniny v jiné podobě. Seznámí s cibulí zimní a pažitkou česnekovou. Můžete se také přesvědčit jak vypadá vietnamský celer.

Cibule zimní nebo také ošlejš, lidově sečka, je vytrvalá, zimuvzdorná, protože pochází ze Sibiře, a raší velmi časně. Nejvíce se pěstuje v Asii, hlavně v Rusku, Číně, Koreji a Japonsku. U nás byla oblíbená v 19. století a někdy i zplatovala. Dnes patří k prakticky zapomenutým zeleninám.

Čínská pažitka nebo také česneková pažitka se pěstuje pro výrazné aroma a vysoký obsah vitamínu C. Přidává se do polévek, omáček a bylinového másla. Má též léčivé účinky.

Na mouku i košťata

Mezi pro lidstvo nejdůležitější zemědělské plodiny patří rovněž u nás málo známý čirok. Prohlédnout si ho můžete na políčku u pavilonu hrošíků liberijských. Z jeho obilky se mele mouka, ale používá se též ke krmným a technickým účelům. Hospodářský význam mají zejména různé podoby čiroku dvoubarevného. A to především čirok zrnový pěstovaný pro zrna. Z čiroku technického (metlového) se vyrábějí košťata a kartáče, lidově nazývané „rýžové“. Štáva čiroku cukrového obsahuje až 18 procent glukózy a čirok súdánský je pícninou.

V roce 2007 světové zemědělství vypěstovalo 63 375 000 tun této plodiny. Mezi největší producenty patřily USA, Nigérie, Indie, Mexiko a Súdán. Jako potravina je ho nejvíce zkonsumováno v Indii. Zrna čiroku neobsahují lepek. (zh)

Foto František Hykeš

K posláním zoologických zahrad patří také výchova veřejnosti, mladé generace především, k úctě k přírodě, k ochraně životního prostředí. Letní přírodovědně zaměřené dětské tábory jsou jednou z osvědčených forem.

NA KUS ŘEČI SE ZVÍŘATY

LETOŠNÍ LETNÍ PRÍMĚSTSKÝ TÁBOR „S KAMARÁDY ZE ZOO“ POŘÁDANÝ VE DVOU BĚŽÍCH SDRUŽENÍM IRIS A ZOOLOGICKOU A BOTANICKOU ZAHRADOU MĚSTA PLZNĚ MĚL TÉMA „NA KUS ŘEČI SE ZVÍŘATY“. TOTO POJMENOVÁNÍ SE PŘÍMO NABÍZELO, NEBOŽ PROGRAM BYL PROT-KÁN SETKÁNÍMI SE ZVÍŘATY A POVÍDÁNÍM S LIDMI, KTERÍ K NIM MAJÍ VELMI BLÍZKO.

Stopovačka je u dětí velmi oblíbená a osvědčená hra. Zahráli si ji proto hned dvakrát: První vedla na nedalekou kolomaznou pec a oddílů při ní prozkoumaly okolí táborové základny v 1. ZŠ. Druhá se uskutečnila ve spolupráci se zvířecím záchranářem Karlem Makoněm na Chlumu. Než se děti odebraly za rodiči, zastavily se ještě na kus řeči za mláďaty veverek, která v nedaleké záchranné stanici živočichů čekala na správný čas k vypuštění zpátky do volné přírody.

Již tradičně byl v každém běhu jeden den ve znamení lesní pedagogiky. V loňském roce se táborníci vypravili vlakem za lesním pedagogem Ing. Pavlem Šeflem do lesů v okolí zámku Kozel. I letos zůstali věrní železniční dopravě, jejich cesta však směřovala do Kornatic, vesnice roku 2015 Plzeňského kraje. V prvním běhu výletu počasí příliš nepřálo. Déšť a promočené boty zhatily snahu strávit den venku v přírodě. Velmi vhod proto přišlo přístřeší místního kulturního zařízení. V teple a s nohama v suchu bylo povídání Pavla a jeho kolegů nejen o zvířatech, dřevinách a pohádkových bytostech, které střeží zdejší lesy před záškodníky, mnohem příjemnější.

V druhé polovině července bylo počasí přeci jen shovívavější. U místního rybníka si táborníci vyzkoušeli, jaké je to být rybářem. Ačkoliv se nejdřív zdálo, že ryby prostě brát nebudou, nakonec se jedna skupinka z úlovku přece jen radovala. Ti, co zrovna nenahazovali udičku, se mohli bosky projít po zážitkové stezce mechem a jehličím. Odpoledne se za dětmi zastavila na kus řeči spousta lesních zvířátek, od myšek, strak, až po divoké kance a jeleny. Osobně nedošla, jejich hlasy mistrně představil Pavel pomocí vábníček.

Velký dojem na účastníky tábora udělala rovněž ukázka práce psůvodů a psů městské policie, beseda o bezpečném chování o prázdninách

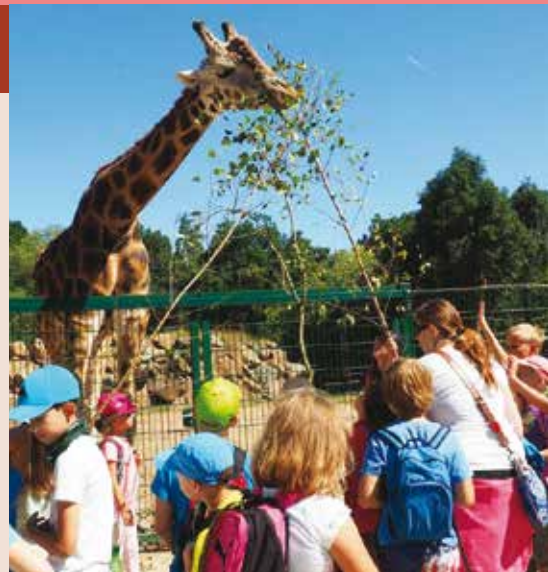
a také zajímavosti z odchytu zvířat, včetně možnosti prohlédnout si odchytový vůz a jeho vybavení.

Některé děti se letního tábora účastní opakovaně, proto se každým rokem program částečně obměňuje. Jednou z letošních novinek byla návštěva Centra robotiky. Je součástí Domu digitálních dovedností, jehož činnost se zaměřuje mimo jiné na robotiku, drony a přírodní vědy. Zkusit si práci s drony, naprogramovat robota nebo zažít rozšířenou realitu, to byl, panečku, zážitek!

Na nezáměrně děti si nemohli stěžovat ani manželé Andrlůvi a jejich vlk Ben. Druhý běh zažil ještě jednu zvířecí návštěvu. Ing. Dagmar Zieglerové ze spolku Nyctalus dělala společnost čtveřice netopýrů rezavých.

Během jednoho obzvlášť horkého dne poskytl táboru stín arboretum Sofronka. Děti zde měly dostatek času a materiálu na stavbu oblíbených lesních domečků a také ztvárnění „superživočicha“ a „superrostliny“. Všichni se s nadšením pustili do vymýšlení a tvoření, vždyť šlo o body do celotáborové hry. Pro vedoucí nebylo hodnocení těchto aktivit vůbec snadné; mile je překvapila originalita a propracovanost všech staveb i návrhů a také týmový přístup většiny oddílů.

Jak se stalo již zvykem, na návštěvu zoo přicházejí táborníci s vlastnoručně vyrobenými papírovými hračkami. Byly určeny lvům berberským a makakům lvím a ošetřovateli jim do nich ukryli krmení. Šelmy dostaly mimo jiné kozla a klokana v životní velikosti, na opice čekal v expozici robot, tučňák a dokonce i veliký had. Po atraktivní podívané, kdy se hračky po kontaktu s drápy a zuby změnily v kusy kartonu, se děti vydaly plnit úkoly v rámci celotáborové hry. Pomyslnou třesničkou za dnem stráveným v zoo byla exkurze za žirafa-

mi a nosorožci do jejich chovatelského zázemí. Samozřejmě nechyběla ani návštěva DinoParku.

Poslední den přišli na kus řeči s táborníky pracovníci zoologické a botanické zahrady. Na prvním běhu vyprávěl o životě plazů zoolog Jan Konáš. Posluchače potěšilo, že jako názornou ukázkou během povídání využil i zdařilé „postery“, které děti k vybraným druhům plazů vyrobily po návštěvě Akva-Tera. Při druhém běhu zábavnou formou sdělil spoustu zajímavých informací o plzeňské zoo a jejich zvířatech osvětový pracovník Mgr. Martin Vobruba.

Poslední táborové hodiny patřily „pilování“ krátkých scének a samotnému závěrečnému představení, které si děti připravily pro rodiče a další rodinné příslušníky.

Novinkou letošního roku byl na samém sklonku letních prázdnin třídní tábor v Environmentálním centru Liftnerka v zoologické a botanické zahradě.

Celkem se letos letních táborů pořádaných Sdružením IRIS a Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně účastnilo 165 dětí.

Text a foto Ing. Klára Stuchlová

Minimum pro přátele a ochránce přírody

ABY PROUD NEZABÍJEL

Do roku 2024 by měly být ze zákona zabezpečeny veškeré sloupky elektrického vedení, které představují konstrukčně pro ptáky nebezpečí popálení proudem. V květnu letošního roku nainstalovala skupina montérů ČEZ plastové chrániče izolátorů na další sloupky problémové linky mezi Tachovem a Planou u obce Neblašov. Dravci, sovy a čápi využívají sloupky elektrického vedení v krajině jako stromů, usedají na ně, vyhlíží z nich potravu, odpočívají na nich. Pokud se pod vedením nachází pastvina nebo pole s jetelem či vojteškou, je tam velký výskyt hraboše polního a ten přitahuje všechny jeho létající predátory. Sedne-li si pták na ocelovou konzoli, ta se chová jako uzemněná. Ovšem při skládání křídel často překoná výšku izolátoru a dotkne se vodiče. Okamžitě jím proběhne elektrický proud a opeřenec končí v lepším případě s trvalým poškozením. Popáleniny tohoto typu jsou neléčitelné. Až 99 procent takto postižených ptáků následně uhynie anebo musí být na základě kritického zdravotního stavu utraceno. (m-r), foto Karel Makoň

Julské Alpy

V zemi menší než Morava

Cestou k Bohinjskému jezeru.

Kozolce s toplarem

CO VÍME O SLOVINSKU? OBVYKLE MNOHO NE. JE JEDNOU ZE ZEMÍ BÝVALÉ JUGOSLÁVIE, TRANZITNÍM STÁTEM PŘI KAŽDOROČNÍ MOŘSKÉ INVAZI ČECHŮ K JADRANU... SLOVINSKO JE ZEMÍ HOR – ZA NÁVŠTĚVU ROZHODNĚ STOJÍ JULSKÉ ALPY, ZEMÍ JEZER, KRÁSNÉ PŘÍRODY A OSOBITÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ, DO JEHOŽ KOLORITU SE ZAMILUJE KAŽDÝ TURISTA.

Pro návštěvníky přijíždějící z Rakouska, po dálnici od města Willach, začíná Slovinsko pod zemí v téměř osm kilometrů dlouhém dálničním tunelu Karavanky. Nevede pod Julskými Alpami, jak by se dalo předpokládat, ale pod na ně navazujícím pohořím stejného jména. Ale sotva se znovu objeví denní světlo, zjeví se i překrásné panorama těchto hor s bělavě zářícími vápencovými srázy nejvyšších vrcholů včetně Triglavu (2 864 m n. m.). Ten je jako nejvyšší hora země národním symbolem. Slovinci mají jeho siluetu ve znaku i na vlajce. Svě pojmenování získal podle starodávného slovanského božstva, jehož tři hlavy zastupovaly v lidové mytologii nebe, zemi a podzemní říši. Nepsaný zákon praví, že každý Slovinec by měl na Triglav vyjít alespoň jednou za život.

Zatoulá se i medvěd

Vzhledem k unikátní, zejména vysokohorské přírodě jsou prakticky celé Julské Alpy pod ochranou Triglavského národního parku. Svou rozlohou téměř 85 000 km² patří mezi největší chráněná území v Alpách. Z hlediska Slovinska jsou to čtyři procenta jeho velikosti. Počátky parku sahají do roku 1924, v současné podobě byl vyhlášen v létě 1961. Úplně první návrh na jeho zřízení však pochází již z prvního desetiletí minulého století. Od roku 2003 je pohoří současně součástí světové sítě biosférických rezervací.

Osobitý ráz dává národnímu parku vysokohorský kras. Květena je alpská, v jeho jihozápadní části je patrný vliv jadranského a středomořského proudění. Kromě obvyklých volně žijících alpských živočichů jako jsou kozorožec, kamzík, jelen, tetřev, občas se zde potuluje medvěd hnědý, rys zde má domov. Ve vzduchu lze spatřit orla skalního. Z hadů stojí za zmínku zmije růžkatá a obecná. Pohoří má i své jedinečné druhy, čili endemity. Pouze zde roste zvonček Zoissův. Z živočišné říše jmenujme za všechny lososovitou rybu *Salmo marmoratus* vyskytující se v řece Soča a dalších tocích ústících v Jaderské moři.

Romantikům Bledské jezero nepřeje

K Julským Alpám a jejich okolí patří několik jezer. Bledské jezero je nejznámější. Vzniklo na konci poslední doby ledové roztáním Bohinjského ledovce. Nemá žádný významný přítok, vodou ho zásobují především podzemní zřídla. Tektonický původ prozrazují termální prameny v jeho severovýchodní části. Jim vděčí za příjemně teplou vodu – až 26 °C,

jednu z nejoblíbenějších v alpských jezerech. Kdo by čekal romantiku – vodní hladinu skrytou v lesích pod rozervanými úbočími hor, ten bude silně zklaman. Prakticky celé jezero je obestavené městem Bled. Jedním velkým letoviskem s hotely, promenádou, cukrárnami a kavárnami a přirozeně spoustou turistů. A tak romantiku zachraňuje Bledský hrad jakoby hlídající jezero z vysokého skalního ostrohu. A také ostrov téměř uprostřed jezera s poutním kostelíkem. Kdo se na něj vydá uprostřed léta, uvítají ho koberec fialově kvetoucího brambořku evropského. Rybáře určitě nadchne fotogalerie ryb žijících v jezeře. Zabírá celý západní břeh jezera.

Stometrová řeka

To největší slovinské jezero – Bohinjské – je mnohem „přírodnější“. Z jedné strany se nad ním vypíná masiv Triglavu, z opačné Voglu (1 923 m n. m.). Vzhledem k tomu, že se nachází v Triglavském národním parku (jezero Bled těsně za jeho hranicemi), jsou zdejší břehy až na výjimky bez jakékoliv zástavby. Nikoliv však v sezóně letních dnů bez stovek turistů. Na délku měří 4 350 m, na šířku 1 250 m, hluboké je až 45 m. Jeho nadmořská výška je 525 m. Ve východní části jezera se nacházejí četné morény. Hlavním jeho přítokem je řeka Savice. Naopak na opačné straně z něho vytéká druhá nejkratší slovinská řeka – Jezernice. Po méně než stech metrech se slévá s Mostnicí a vytváří Sávu Bohinjku.

Na severním okraji jezera se nachází větší množství krasových pramenů, nejznámější z nich je Govic.

Kdo chce spatřit jezero z ptáčích perspektiv, má tuto možnost z vyhlídkové plošiny na vrcholku hory Vogel. Může na ni vystoupat několikahodinovým výšlapem s převýšením téměř 1 400 m, nebo vyjet lanovkou. Upřímně: slabší národy ať jdou raději pěšky, nebo zůstanou pod horou. Totéž by měli učinit všichni, kdo mají fobii z voštinových ocelových konstrukcí. Právě z tohoto materiálu je celá plošina, takže dříve, než se otevře výhled na jezero, spatříte pod nohama obrovskou propast. A odjinud jezero vidět přes stromy není!

Krajina s kozolci

Jedete-li k Bohinjskému jezeru, musíte přes Bled. Kolem jeho hotelů, pláží a dalších turistických atrakcí a lákadel. Vyjedete stoupáním do malého sedla a před vámi se otevře zcela jiná krajina. Příjemně zvlněná, normální, s vesničkami, v nichž si místní lidé žijí své životy po slovinsku. Zpustlá, dříve ho-

nosná vila u silnice, dnes se zabedněnými okny, jakoby byla předělem dvou světů. Okázalého, vyleštěného pro turisty a normálního, každodenního. Z úzkých poliček se dá vydířit to nejzákladnější – obilí, brambory, řepa, ze zahrad u domů zelenina a ovoce. Další obživu poskytují všudypřítomné lesy. Také se Slovinsko řadí po Finsku a Švédsku k nejlesnatějším evropským zemím.

Fotografovo srdce buší nadšením a opojením. Prakticky nad vším: Nad krajinou, místní lidovou architekturou, nad poněkud zpomalenou dobou, nad přírodními scenériemi s důmyslnými stěnovými a stodolovými sušáky sena kozolci... Jsou to charakteristické slovinské stavby. Jejich vylepšením a zdvojením dvou kozolců vznikly tzv. toplary, které navíc umožňují skladování povozů a pod střechou uložení úrody.

Před soumrakem na pole

Slovinské zemědělství charakterizuje, jak se píše, velký počet hospodářství; každé z nich obhospodařuje v průměru něco málo přes tři hektary půdy. Pouze přibližně šest procent farem hospodářů na více než 10 ha. To jsou hlavní důvody, proč produktivita zemědělství není vysoká. Více než 90 procent zemědělské půdy je v soukromém vlastnictví.

Begunje na Gorenjskem, kde několik dní bydlíme, je obklopeno poličky, voňavými loukami a pastvinami s jedním nebo více koňmi. Do páté, šesté hodiny odpoledne na nich nespátíte živáčka. Teprve, když se slunce začne sklánět k obzoru, ožijí. Hospodáři, většinou celé rodiny, k nim přijíždějí v osobních autech, na traktorech, na koňských povozech, na motorkách. Čekali až se poněkud zchladí vzduch a také si trochu odpočinou po hlavní práci. Pro všechny je vlastněná půda potravinovým a finančním přílepením. A tak se zde sejdou lékaři a sestry z místní psychiatrické nemocnice, personál z hotelů, technici a dělníci z továrny na sportovní lodě...

Otročina? Stereotyp? Životní styl? Svěbytný způsob zahrádkaření? Aktivní relax? Společenské susedské setkávání? To vědí jen místní...

Vzduch je provoněn čerstvě pokosenou trávou, procházíme se mezi poličky a loučkami, jsme zdraví zcela neznámými lidmi... Co chvíli přidá pozdrav v podobě radostného zařetání i pasoucí se kůň. Na obzoru se zdvihají Julské Alpy, za nimiž pro dnešní den sestupuje slunce. Je nám tu dobře. Právě takové Slovinsko jsme si zamilovali.

František Hykeš

Foto Hana a František Hykešovi, Alena Palmer

Při putování po biotopech naší planety jsme se ocitli uprostřed savan. Jsou to rozsáhlá travinná tropická společenstva. Detaily se liší kontinent od kontinentu, ale všude se vyskytují období dešťů, kdy prší téměř denně a čas sucha, kdy jsou srážky velmi ojedinělé nebo žádné. Travní porosty se solitárními (ojedinělými) keři a stromy africké savany jsou domovem škály býložravců.

- 1 Zvířetem savan je také prase savanové. Je k vidění v plzeňské zoologické a botanické zahradě?
- 2 Největší asijská antilopa žijící v indických savanách se jmenuje nilgau nebo antilopa jelení?
- 3 Tři čtvrtiny jihoamerických savan se nacházejí v Brazílii, Paraguayi a Bolívii. Nazývají se také :
A/ pampy,
B/ campos,
C/ campanos. Které ze tří označení není správné?
- 4 V australských savanách žije nebo nežije:
A/ klokán,
B/ vakovlk tasmanický,
C/ koala medvídkovitý,
D/ emu hnědý. Napište jméno nežijícího zvířete.
- 5 Stromovým symbolem afrických savan je blahovičnick nebo baobab?

Odpovědi zasílejte na adresu: hykes@plzen.eu (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzeň Pod Vinicemi 9 301 00 Plzeň a těšte se na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci soutěže z 1. čísla časopisu IRIS, ročník 2016:

Anna Andřelová, Plzeň; Kateřina Horáková, Plzeň; Pavel Bouček, Horažďovice
Správné odpovědi na soutěžní otázky: koření oregano = dobromysl; vavřík vznešený; macchie jsou křoviny s nízkými stromy; endemické rostliny se vyskytují jen na jednom místě; středomořský skleník je součástí edukační expozice Stopy člověka v přírodě.

Všem výhercům blahopřejeme!

Videoselfie se žirafou

Od oslavy 90. narozenin plzeňské zoo si je možné zhotovit populární „selfíčko“ u žiraf! V sobotu 3. září byl zahájen pilotní provoz výroby upomínkových fotografií ze Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Na vyhlídce nedaleko expozice prasety savanového a stánku se zmrzlou je úplně nový zoo-selfpoint! Hned ve sváteční den zde vzniklo 543 portrétů. Výstupem je videoselfie, žirafa je ve snímku automaticky zaručena, ale dokonce do 495 z nich se ten den žirafy dostaly spontánně na živo. V zoo je tak, prozatím do konce října, možnost spojit moderní technologii a obdiv ke zvířatům.

(mv)

ZÁZRAKY PŘÍRODY

Dudek chocholatý chrání zárodky mláďat ve vajíčku způsobem, který nemá mezi ptáky obdoby. Vaječné skořápky mají na povrchu mikroskopické prohlubně, do nichž samička vtírá hmotu vznikající ve zvláštní žláze poblíž kloaky. Výměšek je plný užitečných bakterií, které vytvářejí bílkoviny s antibiotickými účinky. Mláďe je tak chráněno před infekcí ještě dříve než se proklube z vajíčka.

(zt)

Foto (repro)

Návštěvnícký servis

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA
MĚSTA PLZNĚ

otevřena denně duben – říjen od 8 do 19 hod.
(pokladny do 18 hod.)

listopad – březen od 9 do 17 hod.

Vstupné: dospělí 140 Kč, zlevněné 100 Kč.

Mimo sezónu 90 a 60 Kč.

Psi do ZOO a BZ přístup nemají!

AKVA-TERA Palackého tř. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 40 Kč, zlevněné 20 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

**Pro opakované návštěvy ZOO a BZ
i AKVA-TERA využijte výhodných permanentek!**

Zoologická a botanická zahrada města Plzně
Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň

tel.: 378 038 325, fax: 378 038 302

<http://www.zooplzen.cz> e-mail: zoo@plzen.eu

Aktuální kulturní akce také na: www.iris-zooplzen.cz

facebook: Zoo Plzeň, Sdružení Iris

ZOOTRHY PLZEŇ V ROCE 2016

V Kulturním domě Peklo v Pobřežní ulici se konají:
8. 10., 5. 11., 10. 12.

Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv, chovatelských potřeb a literatury. Jejich předjímka od 6 do 9 hod.
Cena stolu 100 Kč. Rezervace: 777 578 676.

Jak získat časopis IRIS

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovního. Poplatek za posílání čtyř čísel činí 60 Kč. Částku lze uhradit poštovní poukázkou, kde nezapomeňte uvést účel platby – PŘEDPLATNÉ IRIS, nebo bankovním převodem. V tomto případě je třeba sdělit jméno a adresu objednavatele. Na poštovní poukázce musí být vždy uvedena adresa: ZOO a BZ Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň.

Časopis lze získat též v jeho distribučních místech:

V Plzni na adrese vydavatele, v Akva-tera na Palackého tř. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, na Krajském úřadu Plzeňského kraje, v Národním institutu pro další vzdělávání v Čermákové ul. 18 a ve Studijní a vědecké knihovně PK.

V Karlových Varech na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magistrátu města, v Národním institutu pro další vzdělávání v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Roli.

V Chebu v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat i ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji.

Do základních a mateřských škol v Plzeňském a Karlovarském kraji je IRIS distribuován prostřednictvím obcí s rozšířenou působností.

AUTOCENTRUM TA
Váš autorizovaný prodejce a servis vozů ŠKODA

Tam kde se sny mění ve skutečnost

JEZDÍME SPOLEČNĚ, JEZDĚTE S NÁMI!

ZOOLOGICKÁ
A BOTANICKÁ
ZAHRADA
MĚSTA PLZNĚ

AUTOCENTRUM TA a.s.
Tylova 70, 301 00 Plzeň
Telefon 378 124 444

www.autocentrumta.cz

OPTIKSTUDIO

v Plzni od roku 1994
www.optiksvarc.cz

Nabízíme:

- měření zraku optometristou
- brýlové obruby všech cenových relací
- největší dětskou optiku v Plzni
- perfektní servis!

Klatovská 26, Plzeň

Otevírací doba: Tel: 373 034 440
po - pá: 8:00 - 18:00
středa: 8:00 - 20:00
v so na objednání

www.optiksvarc.cz

tradice 100 % záruka kvalita

NAVŠTIVTE PIVOVAR, PIVOVARSKÉ MUZEUM NEBO PLZEŇSKÉ PODZEMÍ

Navštivte plzeňský pivovar, kde se zrodilo pivo Pilsner Urquell. Prohlídková trasa Plzeňského Prazdroje patří mezi nejnavštěvovanější místa České republiky a dozvíte se zde vše o tom, kde a jak se pivo Pilsner Urquell vaří. Na závěr prohlídky ochutnáte nefiltrovaný ležák Pilsner Urquell čepovaný přímo z dubových ležáckých sudů.

Pivovarské muzeum v Plzni vypráví příběh piva a pivovarnictví. Sídlí v původním právovárečném domě z 15. století, který se jako zázrakem dochoval ve své původní podobě, a uvidíte zde například gotickou sladovnu, původní hvozď nebo valečku.

Sestupte do Plzeňského historického podzemí – labyrintu chodeb, sklepů a studní, který byl pod městem Plzní budován již od 14. století. Projdete se pod historickým centrem města, poznáte život středověkých obyvatel Plzně a funkce, které pro ně podzemí plnilo.

ALKOHOL ZA VOLANT NEPATŘÍ
www.napivosrozumem.cz

Více informací na
www.prazdrojvisit.cz